

The Place of Turkish Munsheats in Writing Education

Emine ÖZLEK, Inonu University, ORCID ID: 0000-0001-8857-8955

Hasan KAVRUK, Inonu University, ORCID ID: 0000-0001-6352-4985

Abstract

In this study, it was aimed to examine the compositions that were written for the purpose of informing about writing/correspondence rules in Turkish Literature between 14-20th centuries within the framework of today's Turkish writing education. For this purpose, the data related to writing education in the eighteen letters selected considering that reflects the universe according to expert opinion and including at least one work from every century were collected and classified by document analysis method. The data that can be included in the writing education were analyzed by descriptive analysis and content analysis methods and were written as subtitles that corresponded to present-day writing education, and then similarities and differences between two literatures of periods were identified. In this qualitative research that designed in the screening model, findings about importance, mental and intellectual resources and basic principles of writing education, textuality criteria, expression styles, expression defects, stages of writing process, elements of written expression, writing methods and techniques, text types used in the writing education, writing models, evaluation of written expression were obtained and discussed whether these findings specified in didactic letters can be updated and can be used in teaching Turkish. Additionally, the elements of writing education that are not used today, but are included in these works were determined. Based on the findings, remarkable conclusions were arrived about the didactic munsheats (letters), such as paying attention to great importance to practise, writing of perfect prose and its rules, conditions of being able to produce a qualified written expression. Furthermore, it was found that writing education was carried out through private and official correspondence in these works, the success that achieved in this field would have been led to progress in all branches of science was emphasized. It has been aimed that this work which will be a bridge between the past and the future, will constitute a new step on the way to reach teaching Turkish towards higher levels in the future with the strength that received from the past.

Keywords: munsheat (letter), writing education, teaching Turkish

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education

Vol 23, No 3, 2022

pp. 1365-1403

DOI:

10.17679/inuefd.1198413

Article Type

Review Article

Received

02.11.2022

Accepted

19.12.2022

Suggested Citation

Özlek, E. ve Kavruk, H. (2022). The place in writing education of Turkish munsheats, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 23(3), 1365-1403. DOI: 10.17679/inuefd.1198413

This article was produced from the doctoral thesis accepted by Inonu University, Institute of Education Sciences in June 2021.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In writing education, which is the one of four basic skill areas of teaching Turkish, various principles and methods have been applied in the historical process of this teaching. In this sense, the history of writing education dates back to the period of classical literature. This education, which could be considered systematic for its period, was carried out through munsheats in classical era. In fact, it seen that some of them were written just to give information about writing education. In such munsheats (didactic) written between 14-20th centuries widely and constituting the basic material of this study, the primary rules of writing education were revealed meticulously.

Purpose

The main purpose of scanning of these scientific and cultural heritage products which had been going on over the centuries is to determine the information about writing education in these works and to compare them with today's. In this way, it was tried to reveal that generally path, method that writing education followed in this process and reflections of this education in munsheats. Except for the literature of the mother tongue in general obtained through translation from foreign sources, it was tried to bring out that our own resources are also present regarding this field.

Method

This study is qualitative research designed in screening model. In this study data were collected by document analysis method. Among munsheats written in didactic style in the 14-20th centuries, those that are considered reflecting the universe according to expert opinion, first of all, were read and then transferred today's writing by the researcher. Afterwards theoretical information about writing education was determined, transferred to today's Turkish and categorized, the findings were compared with today's one. The data were explained through descriptive analysis and content analysis method in the light of the questions in the sub-problems. Based on the concepts reached in this way and the relationships between them, it was tried to be reached the relevant theoretical framework of current writing education (inductive analysis method).

Findings

In munsheats studied regarding the importance of writing education, firstly, importance of written expression knowledge (65%), secondly, the characteristics of a great author (17%) and the sources of written expression knowledge (17%) are emphasized. The textuality criteria mostly focused on is coherence (37,5%). Likewise in munsheats, situationality (25%), cohesion, acceptability and intertextuality (12,5%) are also emphasized. Concerning the basic principles of writing education in munsheats, it was stated that the text that was written relaxed in terms of psychological and intellectual would be qualified, fluent and beautiful, and that those written with anxiety would not have these characteristics. Findings related to expression styles are concerning narrative and descriptive expression styles and were acquired from a work. The most emphasized subjects about expression mistakes are semantic defects (36%), sound and harmony defects (27%), form and arrangement mistakes (18%) and grammatical defects (18%). Findings regarding the stages of the writing process were determined as the revision (86%) and the

preparation stages (14%). In this study, the elements of written expression were classified as external structure elements, content elements, punctuation and spelling. In written expression, the features of script and importance of beautiful writing (calligraphy) are the most emphasized external structure elements (53%). Findings on content elements are concerning paragraph, plan and characteristics of language and style. Regarding spelling and punctuation, the importance of punctuation and spelling in written expression (71%) and spelling rules (29%) were accentuated. The mostly underlined writing methods and techniques are note taking (67%) and creative writing (33%). The most frequently mentioned types of texts used in writing education are special types of correspondences such as letter of congratulation, letters of condolence and letters of thanksgiving (60%), business letters/commercial correspondences and official correspondences (40%). Regarding to the writing models, findings similar to the Hayes and Flower Model's writing production processes [(mental design, texting process and review process (86%)] and findings about the definition, functions and types that is used of mental design (14%) were obtained. With respect to the evaluation of written expression, findings as to self-evaluation (50%), form and content evaluation (25%), expert evaluation (12,5%) and the importance of evaluation (12,5%) were obtained. Findings specific to munsheats are with reference to the content (62%) and formal (23%) features of the written expression and the effect of foreign language grammar rules (15%).

Discussion & Conclusion

In the study, which was prepared to determine the information about the writing education in the didactic munsheats written in the classical period, the theoretical framework of the writing education reflected through these works was tried to be determined in this period. The writing rules in the examined works were classified under the headings that corresponding to in today's writing education, and it was defined that the information obtained was largely similar to nowadays writing education. It was seen that all aspects of writing education were emphasized and examples applied meticulously were included in munsheats. This shows that nothing about impeccable writing skill was neglected and that the writing teaching approach of munsheats was gain skill by seeing and applying it abundantly (student-centered approach). The fact that topic of style was included frequently shows that writing education in munsheats was carried out in accordance with rhetoric. With the writing education carried out through correspondence types such as greeting card, thanksgiving letter, it can be said that in a sense, it was aimed to improve the social communication skills of the individual/student that one of the goals of today's constructivist teaching approach. Inclusion of information on topics such as textuality criteria, stages of the writing process, elements of written expression, similar to those in modern writing education, indicates that there is much more functional information about both writing education and other skill fields (such as reading, speaking) in the works that have not been studied yet. In addition, when the period and conditions in which munsheats were written are considered, as there is a lot of information that seems original even though it wasn't named, it can be said that, in fact, the source of some concepts, such as coherence, writing models mentioned recently goes back to munsheats.

Türkçe Münşeatların Yazma Eğitimindeki Yeri

Emine ÖZLEK, İnönü Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-8857-8955

Hasan KAVRUK, İnönü Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-6352-4985

Öz

Bu çalışmada, 14-20. yüzyıllar arasında Türk Edebiyatı'nda yazma/yazışma kuralları ile ilgili bilgi verme gayesiyle yazılmış münşeatların, günümüz Türkçe yazma eğitimi çerçevesinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu maksatla, her yüzyıldan en az bir tane olmak üzere, uzman görüşü ile evreni yansıttığı düşünülen on sekiz eserde yer alan yazma eğitimi ile ilgili veriler, doküman incelemesi yöntemiyle toplanıp sınıflandırılmıştır. Yazma eğitimi kapsamında değerlendirilebilecek veriler, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle çözümlenip günümüzde karşılık geldikleri alt başlıklara yerleştirilmiş, iki dönem literatürü arasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Tarama modelinde hazırlanan bu nitel araştırmada, yazma eğitiminin önemi, zihinsel ve düşünsel kaynakları, temel ilkeleri, metinsellik ölçütleri, anlatım tarzları, anlatım bozuklukları, yazma sürecinin aşamaları, yazılı anlatımın unsurları, yazma yöntem ve teknikleri, yazma eğitiminde yararlanılan metin türleri, yazma modelleri, yazılı anlatımın değerlendirilmesi benzeri bulgular elde edilmiş, bu yazma eğitimi unsurlarının güncellenebilirliği, Türkçe öğretiminde kullanılıp kullanılmayacağı tartışılmıştır. Ayrıca bugün kullanılmayıp bu eserlerde yer alan yazma eğitimi unsurları da tespit edilmiştir. Bulgulardan hareketle, bilgi verme gayesiyle yazılmış münşeatlarda uygulamaya, kusursuz nesir yazmaya, dolayısıyla bunun kurallarını öğretmeye büyük önem verildiği, yazma eğitiminin bu eserlerde özel ve resmî yazışmalar üzerinden yürütüldüğü, bu alanda sağlanan başarının bütün bilim dallarında ilerleme sağlayacağına vurgu yapıldığı gibi kayda değer sonuçlara ulaşılmıştır. Geçmiş ve gelecek arasında köprü görevi üstlenecek olan bu çalışmanın, Türkçe öğretiminin geçmişten alınan güçle gelecekte daha ileri seviyelere ulaşmasını sağlamada yeni bir adım oluşturması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: münşeat, yazma eğitimi, Türkçe öğretimi

Inönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 23, Sayı 3, 2022
ss. 1365-1403

DOI:
10.17679/inuefd.1198413

Makale Türü
Derleme Makalesi

Gönderim Tarihi
02.11.2022

Kabul Tarihi
19.12.2022

Önerilen Atıf

Özlek, E., & Kavruk, H. (2022). Türkçe münşeatların yazma eğitimindeki yeri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1365-1403. DOI: 10.17679/inuefd.1198413

Bu makale İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından Haziran, 2021 tarihinde kabul edilen doktora tezinden üretilmiştir.

Türkçe Münşeatların Yazma Eğitimindeki Yeri

Edebiyatta mümkün olduğunca güzel biçimde ifade edilen dil, ortaya koyduğu millî kültür öğeleri aracılığıyla insan topluluklarını ulusal birlik altında toplamaktadır. “Ulusların karakterini bariz şekilde ortaya koyan, sanat ve bilim yapılarında işlenmiş olan dil (Açık, 2010: 22)” olduğuna göre, Türkçenin de bu açıdan gayet zengin bir geçmişe sahip olduğundan bahsetmek mümkündür. Türk milletinin değerlerini, inançlarını, kültürünü, kimliğini, karakterini ustaca yansıtan Türkçenin, genelde bilim ve sanat, özelde edebiyat eserleri çağlar öncesinden beri dilimizin gelişmesini ve olgunlaşmasını da sağlamıştır.

Bireyin dış dünyayı algılamasını, kendini daha iyi anlayıp duygu, düşünce ve hayal dünyasını en iyi şekilde anlatarak çevresiyle sağlıklı bir iletişim kurmasını sağlayan, aynı zamanda kültürün yansıtıcısı olan ana dilinin öğretimi de büyük önem arz etmektedir. Yakıcı'nın (2008: 7), “belli bir yaşa gelene kadar farkında olmadan bir insanın zihnine işlenen dil kuralları ile sözcükler” olarak tanımladığı ana dili, sadece bir kültür aktarıcısı değil, aynı zamanda “kültürün kazanıldığı eğitim sürecinde, başvurulan en önemli, belki de tek araçtır (Çelebi, 2006: 299).”

Öğrencilerde; dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dört temel beceri alanının geliştirilmesi hedeflenen Türkçe öğretiminde, bu maksatla çeşitli uygulamalar yapılmakta, her beceri alanına özgü yöntem, strateji ve tekniklerden faydalanılmaktadır. Yazma eğitiminde de Türkçe öğretimi uygulamalarının başlangıcından beri, bu amaç doğrultusunda çeşitli ilkeler hayata geçirilmektedir. Bu manada yazma eğitiminin tarihi, klasik edebiyat dönemine kadar uzanmaktadır. Dönemi için sistemli sayılabilecek olan bu eğitim, klasik dönemde münşeatlar üzerinden yürütülmüştür. Hatta bazı münşeatların, içerdikleri nesir örnekleriyle birlikte, bu konuda sırf bilgi vermek amacıyla yazıldığı görülmektedir. 14-20. yüzyıllar arasında yaygın bir şekilde kaleme alınan ve çalışmanın da temel malzemesini oluşturan bu tarz münşeatlarda yazma eğitiminin temel kuralları titizlikle ele alınmıştır.

Genel olarak mektup yazma usullerinin ele alındığı, bilgi verme gayesiyle yazılmış münşeatlarda [Menâhicü'l-İnşâ (Yahyâ b. Mehmed el-Kâtib, 1479), Gülşen-i İnşâ (Şeyh Mahmud b. Edhem, 1491), Münşeâtü's-Selâtîn (Feridun Ahmed Bey, 1575), Düstûru'l-İnşâ (Sarı Abdullah Efendi, 1643) vd.], bu kapsamda kaydedilen kurallar yazma eğitimi alanını da ilgilendirmektedir. Edebî geleneğimizde ve yazma beceri alanında müstesna bir yere sahip olan mektubun, yazılı anlatım türleri içinde zaten mevcut olmasından ötürü, bu alanda bir alt başlık olarak ele alınması gerekmektedir. Münşeat genel anlamda yazılmış şey, mektup olarak tanımlandığı ve bu muhtevadaki eserler, çoğunlukla resmî ve özel yazışmalarla mektupları içerdiği için, bu çalışma boyunca mektup türünden sıkça bahsedilmiştir.

Hem bir sanat hem de bir meslek olarak icra edilen inşâ yazarlığı (süslü, sanatlı, kurallarına uygun nesir yazma) ve bunun kaideleri, şartları ile ilgili bilgi vermek amacıyla yazılmış Türkçe münşeatların, yazma eğitimi yönüyle incelendiği bu çalışmada, elde edilen veriler genel olarak iki çerçevede yer almaktadır. Birincisi mektup genel başlığı altındaki yazışma türlerinin yazılması ile ilgili bilinmesi gereken kurallar çerçevesi, ikincisi ise yine bu kapsamda olmakla birlikte genel yazma eğitimi kuralları çerçevesidir.

Yüzyıllar boyu süregelen bu bilim ve kültür mirası ürünlerinin asıl taranma amacı, bu eserlerdeki yazma eğitimini ilgilendiren konuların, genel bilgilerin tespiti ve bunların günümüzle karşılaştırılmasıdır. Bu sayede genel olarak yazma eğitimi alanındaki çalışmaların, tarih boyunca nasıl bir yol, yöntem, süreç izlediği ve bu alanın münşeatlardaki yansımaları ortaya konmaya

çalışılmıştır. Böylelikle genelde, yabancı kaynaklardan çeviri yoluyla alınan ana dili öğretimi literatürü dışında, bu alanla ilgili olarak kendi öz kaynaklarımızın da mevcut olduğu; bilimsel, kültürel ve edebî geçmişimizde buna da önem verildiği, hatta bu alanın bir ilim dalı olarak gelişip kuramsallaştığı ve dolayısıyla bu anlamda, servet diyebileceğimiz oldukça zengin bir geçmişimizin olduğu gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Gökyay'ın (2008: 17), "Tanzimat Dönemi'ne kadar bizde mektup türünün, genel olarak inşâ diye adlandırılan düz yazının (nesir) içinde yer aldığı, güzel bir nesir yazmak için öne sürülen kuralların, bu türde de geçerli olduğu" görüşü tersinden ifade edilirse, bu çalışmanın ana evrenini teşkil eden münşeatlarda öne sürülen mektup yazma/yazışma kurallarının genel yazma eğitimi için de geçerli olduğu söylenebilir. Yine inşânın, eski dönemlerden itibaren (bilinen ilk örneğe göre 14-15. yy) güzel, beğenilen, kusursuz nesir yazmak için göz önünde bulundurulması gereken kuralları, incelikleri ele alan bir bilim dalı olduğu; mektubun da düz yazı kapsamında olması hasebiyle onunla ilgili kuralların, yazma eğitimini ilgilendirdiği kabul edilebilir. Ayrıca mektup türü, diğer yazılı anlatım türleri (roman, hikâye vb.) ile de yakından ilgili olduğu, yani gerektiğinde mektubun hikâye, roman ve diğer türlerin yazılmasında bir araç olarak kullanıldığı düşünülürse mektup için belirlenen yazma kurallarının yazma eğitimindeki önemi daha iyi anlaşılacaktır.

İnsanın kendini ifade etme araçlarından biri olan yazma kısaca, duygu ve düşüncelerin yazı ile anlatılması şeklinde tanımlanabilir. Yazılı anlatımın insanlar arasında iletişimi sağlamadaki büyük katkısı, ana dili öğretiminde yazma eğitiminin önemini açığa çıkarmaktadır. Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda; öğrencilerin, Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak, Türkçe öğretiminin amaçlarından biridir. Bu sebeple eğitimin ilk basamaklarından itibaren öğrencilerde geliştirilmesi hedeflenen bu beceri alanına, Türkçe Öğretim Programlarında da gereken önem verilmeye çalışılmaktadır.

Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda yazmayla alakalı olarak yazma kurallarını uygulama, planlı yazma, farklı türlerde metinler yazma, kendi yazdıklarını değerlendirme, kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığını kazanma, yazım ve noktalama kurallarını kavrama ve uygulama ile ilgili amaçlara yönelik kazanımlara (MEB, 2015: 7) geniş yer verilmiştir. 2019 Programı'nda ise 1-8. sınıflara yönelik olarak en sık tekrar edilen kazanımlar, "şiir yazar, hikâye edici metin yazar; yazma stratejilerini uygular; büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır; yazdıklarını düzenler; bilgilendirici metin yazar; yazdıklarını paylaşır; yazdıklarında, yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır; formları yönergelerine uygun doldurur; kısa metinler yazar; yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler (Kıymaz, 2019: 174)" şeklinde tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin eğitim hayatları boyunca yazma becerilerinin geliştirilmesi için çeşitli kurallar, yöntemler, teknikler, stratejiler belirlenmekte ve bunlar uygulanmaya çalışılmaktadır. Bütün uygulamalara rağmen yapılan araştırmalar (Temizkan, 2003; Arı, 2008; Arıcı, 2008; Arıcı ve Ungan, 2008; Göçer, 2010a; Karatay, 2010; Özdemir, 2014), ana dili eğitimi alan bireylerin kendilerini yazılı olarak ifade etmede genel olarak istenen düzeyde olmadıklarını ortaya koymuştur. Bu da yanlışların tekrarlanmaması, doğruların pekiştirilmesi adına, olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte, yazma eğitimiyle ilgili teorik ve uygulamaya dönük çalışmaların tekrar tekrar gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda, yazma eğitiminin tarihsel kaynakları olarak algılanabilecek olan münşeatlara da yeniden gözden geçirilmesi gereken materyaller olarak bakılabilir.

Geçmişte yapılan uygulamaların sonuçları ile günümüzdekinin sonuçlarını karşılaştırma imkânı sunduğu için tarihî materyaller önemlidir. Bu da yazma eğitiminin geçmişteki yapılanmasının ve sonuçlarının, tarihsel gelişiminin ortaya konmasını ve dolayısıyla bununla ilgili bilgi veren eserlerin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Böylelikle, Türkçe öğretiminde yazma eğitimiyle ilgili teorik ve uygulamaya dönük yabancı kaynaklı bilgilerin, aslında kendi kaynaklarımızda var olduğu; bunların yine kaynaklarımızda, yüzyıllar öncesinden ifade edildiği gün yüzüne çıkarılabilecektir. Aynı şekilde, daha fazla ve farklı bilim dallarına ait keşfedilmemiş bilgiye de ulaşılabilecektir.

Şanal'ın (2017: 118) ifadesiyle “dünü anlama, bugünü yaşama ve yarını kavrama” anlamında münşeatların önemi daha iyi anlaşılabilir. Geçmişte yazma eğitime verilen önemin ifadesi sayılabilecek olan ve yazma eğitiminin kuramsal alt yapısını oluşturan eserler, bu alanın geçmişteki teorik boyutunu anlama, günümüze yansımalarını görme ve gelecekteki yapılandırmalar için örnek alma yönüyle önemlidir. Nitekim günümüz yazma eğitimi çerçevesinde yer alan pek çok kuramsal bilginin bu eserlerde ifade edildiği görülmektedir. Tersinden söylemek gerekirse bugünkü yazma eğitimi kuramsal alt yapısının, münşeatlarda verilen bilgilerin geliştirilmiş hali olduğu söylenebilir. Buna dayanarak yazma eğitiminin, teorik ve pratik olarak gelecekte daha sağlam temellere dayandırılması için bu eserlerden faydalanılabileceği söylenebilir.

Dünyanın en köklü dillerinden biri olan Türkçemiz bu özelliğini, mazisi asırlar öncesine dayanan edebî ürünlerinin zenginliğine borçludur. Bu ürünler, bir taraftan ortaya koyulan kültür mirasını nesilden nesle aktarırken bir yandan da bilimsel açıdan önemli görevler yüklenmişlerdir. Böyle engin ve çok yönlü geçmişle dünya dilleri arasında önemli bir yeri olan Türkçenin, anlama ve anlatma beceri alanlarıyla ilgili, teorik ve uygulamalı bilimsel eserlerden mahrum olduğunu düşünmek akla ve mantığa aykırıdır. Buradan hareketle, yazma beceri alanıyla ilgili olarak sadece münşeat türünde yazılmış eserlerin bile, pek çok faydalı ve işlevsel bilgiler ihtiva ettiğini ispatlama düşüncesi, bu araştırmanın çıkış noktasını teşkil etmektedir.

Başlangıçta süslü ve sanatlı nesir yazma düşüncesiyle ve bu nitelikte yazmanın yollarını öğretme gayesiyle telif edilen, sonraları içerik bakımından zenginleşen münşeat, kelime olarak mektuplar, yazılmış şeyler anlamına gelmekte olup edebiyatta, küçük nesir yazısı ve mektupların bir araya toplandığı mecmuaları (Pala, 1995: 409) temsil etmektedir. Bu tanımla münşeatlar, klasik Türk edebiyatında 14. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar boy göstermişlerdir. Sanatlı nesir yazma kurallarına uygun olarak resmî ve şahıslar arası yazışmalarda kullanılacak üsluba dair bilgiler ve bunların örneklerini içeren münşeatlarda ayrıca tarihî, dinî, edebî makalelere, kıymetli nazım parçalarına ve faydalı pek çok bilgiye rastlanabilmektedir (Haksever, 1995: 16). Genel olarak mektup türünde yazılmış olup güncel yazma eğitimi çerçevesinde değerlendirilebilecek pek çok kuralı bünyesinde barındıran münşeatlar, bu açıdan başvuru kaynağı olabilecek niteliktedir.

Amaç ve Önem

14-20. yüzyıllar arasında didaktik tarzda, belli bir eğitim seviyesindeki sanatçılar tarafından kaleme alınmış klasik edebiyatımızın müstesna ürünleri, içerdikleri yazma eğitimiyle ilgili bilgilerle, yüzyıllar öncesinden bu konuda kuramsal bilginin önemini ortaya koymuşlardır. Örneğin Ahmed-i Dâî'nin 14. yüzyıla ait, üstelik türünün ilk örneklerinden biri sayılan Teressül

adlı küçük hacimli eserinin bile yazma kuralları bakımından kayda değer bilgiler içermesi bunu kanıtlamaktadır.

İşte bu çalışma ile bunun gibi diğer eserlerin de muhtevaları ortaya konarak yazma eğitimi ile ilgili daha fazla veriye ulaşılmıştır. Tümevarımcı bir yaklaşımın gereği olarak yazılan her şey bir mektuptur anlayışıyla incelenen münşeatların, modern çağda Batı temelli olarak kabul edilen alanla ilgili birçok bilginin asıl kaynağı olduğu görülmüş ve birçok kuralın, Batılı kaynaklarda adı sanı yokken bile bizim literatürümüzde var olduğu gözler önüne serilmiştir. Bu yönüyle Türkçe öğretiminde/yazma eğitiminde, klasik dönem edebiyat eserlerinden faydalanmaya dönük kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Yazma eğitiminin tarihî kökenlerini gün yüzüne çıkarıp bütüncül bir fotoğrafını sunmayı hedefleyen bu çalışmanın, böyle bir eksikliği doldurarak alana katkı sağlaması umulmaktadır.

Bu araştırmanın problem cümlesi, “14-20. yüzyıllar arasında didaktik/bilgi verici tarzda yazılmış münşeat türündeki eserlere yazma eğitimi nasıl yansımıştır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu ana gaye etrafında, aşağıdaki soruların cevapları bulunmaya çalışılmıştır:

1. Münşeatlarda yazma eğitiminin önemi nasıl ifade edilmiştir?
 - a. Yazılı anlatım bilgisinin önemi münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
 - b. İyi bir yazarın özellikleri münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
 - c. Yazılı anlatım bilgisinin kaynakları münşeatlara göre nelerdir?
2. Metinsellik ölçütleri (bağdaşlılık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, duruma uygunluk, metinlerarasılık) münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
3. Yazma eğitiminin temel ilkeleri münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
4. Yazma eğitiminde anlatım tarzları (açıklama, tartışma, betimleme, öyküleme) münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
5. Anlatım bozuklukları münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
6. Yazma sürecinin aşamaları [hazırlık, planlama (taslak oluşturma), düzenleyerek yazma, düzeltme, sunu] münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
7. Yazılı anlatımın unsurları münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
 - a. Dış yapı unsurları münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
 - b. İçerik unsurları (konu, kelime, plan, cümle, paragraf, başlık gibi) münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
 - c. Noktalama ve yazım kuralları münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
8. Yazma eğitiminde kullanılacak yöntem ve teknikler münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
9. Yazma eğitiminde yararlanılan metin türleri münşeatlarda nelerdir?
10. Yazma modelleri (süreç temelli yazma modeli, Hayes ve Flower modeli, Hayes modeli vs.) benzeri unsurlar münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?
11. Yazılı anlatımın değerlendirilmesi münşeatlarda nasıl ifade edilmiştir?

12. Günümüz yazma eğitiminde bulunmayıp münşeatlarda yer alan yazma eğitimi unsurları nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Klasik dönem edebiyatımızda bilgi verici tarzda kaleme alınmış Türkçe münşeatların olduğu şekliyle ele alınıp yazma eğitimi çerçevesinde incelendiği bu çalışma, tarama modelinde hazırlanmış nitel bir araştırmadır. Geçmişte ya da o anda var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimleyen, tanımlamayı amaçlayan bu modelde araştırma konusunu değiştirme ve etkileme çabası yoktur. Bilinmek istenen şey meydandadır, amaç o şeyi doğru bir şekilde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2013). Araştırma süresince tarihî süreç içinde bu türde yazılmış olan eserlerde yazma eğitimi kapsamına girebilecek teorik bilgilerin neler olduğu ve bu bilgilerden günümüz Türkçe öğretiminde faydalanılıp faydalanılamayacağı sorularının cevabı bulunmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmaların temel farklılığı, elde edilen verilerin nitel veriler olmasıdır. Bu veriler üzerinde sayısal analizler yapılabilirse de bu araştırmalarda temel amaç, sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değil, okuyucuya araştırılan konuyla ilgili betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır (Şimşek, 2009: 41). Bu çalışmada Türkçe yazma eğitiminin uzak ve yakın geçmişe ait özellikleri, günümüzle benzerlik ve farklılıkları doküman analizi yöntemiyle belirlenmeye çalışılmış, böylece Türkçe yazma eğitiminin tarihsel süreci ile ilgili nitel verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma Materyalleri

Teressül (Ahmed-i Dâî, 14-15.yy), Menâhicü'l-İnşâ (Yahya b. Mehmed el-Kâtib, 1479), Gülşen-i İnşâ (Mahmud b. Edhem, 1491,yazma), Hülâsa-i İnşâ ve Münşeât-ı Râmî (Râmî Mehmed Paşa, 1697), Münşeât-ı Osman-zâde Tâib (Osman-zâde Tâib, 18. yy, yazma), Mebnî'l-İnşâ (Süleyman Bey, 1872, matbu), Münşeât-ı Azîziye (der. Hacı Nuri Efendi, 1886, matbu), İnşâ-yı Edebî ve Fennî (Ahmed Râmî, 1891, matbu), Fenn-i İnşâ (Faik Reşâd, 1894, matbu), İnşâ-i Mergûb (Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, No: 503, 19. yy), İnşâ-i Mergûb (Sül. Küt., İzmir, No: 807, 19. yy), İlm-i İnşâ (Sül. Küt., Y. B. Böl. No: 2986, 19. yy), İlm-i İnşâ (Sül. Küt., Y. B. Böl. No: 622, 19. yy), İnşâü'l-Mergûb (Sül. Küt., Y.B., Böl., No: 2070, 19.yy), Hazîne-i Mekâtib (Ahmed Rasim, 1901, matbu), İlm-i İnşâ (Sül. Küt., Y. B. Böl. No: 5006, tarihsiz), İnşâ Risâlesi (Sül. Küt., Y.B. Böl., No: 4009, tarihsiz), Kavâid-i İnşâ ve Münşeât (Sül. Küt., Halet Efendi, No: 815, tarihsiz).

Tablolarda, incelenen münşeatlardan İnşâ-i Mergûb Y.B. 503, İzmir 807; İlm-i İnşâ Y.B. 622, Y.B. 2986, Y.B. 5006; İnşâ Risâlesi Y.B. 4009; İnşâü'l-Mergûb Y.B. 2070 şeklinde ifade edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak eğitim tarihi araştırmalarında en çok kullanılan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olay veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187). Araştırma problemine ilişkin olarak yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi, araştırma konusunun geçmişine ya da tarihsel sürecine ışık tutması açısından da önemlidir (Baş ve Akturan, 2017: 119). Görsel, yazılı ve fiziksel her türden materyali ve bunların analizini kapsayan (Özden ve Durdu, 2016: 109) doküman incelemesi Ekiz (2015) tarafından

resmî veya özel kayıtların toplanarak sistemli bir şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesi biçiminde tanımlanmıştır. O'Leary (2004) ise doküman incelemesine dair, birincil araştırma verileri kaynağı olarak farklı metin şekillerinin (fotoğraflar, sanat eserleri ve hatta televizyon programları gibi) toplanması, incelenmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi aşamalarından bahsetmektedir (s. 177).

Çalışmada ilk olarak münşeatlarla ilgili daha önce yapılmış araştırmalar (Haksever, 1995; Gültekin, 2007) ışığında 14-20. yüzyıllar arasında didaktik tarzda oluşturulmuş münşeatların listesi çıkarılmıştır. Daha sonra bahsedilen zaman aralığındaki bilgi verici münşeat türü eserlerden, uzman görüşü ile evreni yansıttığı düşünülenler Türkçe yazma eser ihtiva eden kütüphanelerden dijital olarak elde edilmiştir.

Yazma ve matbu eserler öncelikle araştırmacı tarafından okunarak günümüz yazısına aktarılmış, bunlardan yazma olan birkaçının sadece örnek metinler içerdiği görülmüş ve bunlar araştırmanın dışında bırakılmıştır. Daha sonra diğerlerindeki yazma eğitimiyle ilgili kuramsal bilgiler tespit edilip günümüz Türkçesine aktarılmış ve sınıflandırılmış, elde edilen bulgular günümüz yazma eğitimiyle karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda iki dönem (eski ve yeni) arasındaki benzerlik ve farklılıklar, zaman içinde geçirilen değişim ortaya konmaya çalışılmıştır. Keza sürecin olduğu doğal ortam bulgular yoluyla tanımlanıp gözler önüne serilmeye ve sonuçlar bu ortama göre yorumlanmaya çalışılmıştır. Toplanan veriler anlamlı bir yapıya kavuşturulmaya çalışılarak tümevarımcı bir yöntem izlenmiş, buradan hareketle araştırılan konu açıklanmaya, yorumlanmaya ve konuya anlam kazandırılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi ve Güvenilirlik

Verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler, önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak okuyucuya sunmaktır. Bunun için veriler öncelikle sistemli ve açık bir şekilde betimlenir. Sonra bu betimlemeler, açıklanıp yorumlanarak birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224). Betimsel analizin dört aşamadan oluştuğunu belirten Yıldırım ve Şimşek (2011: 224), bu aşamaları; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması şeklinde belirlemişlerdir. Buna uygun olarak bu çalışmada, verilerin betimsel analizi kapsamında aşağıdaki basamaklar izlenmiştir:

Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Türkçe münşeatların yazma eğitimi açısından incelendiği bu araştırmanın kavramsal çerçevesi yazma eğitimi olarak belirlenmiştir. Bu çerçeveye göre araştırmanın alt problemleri oluşturulmuş ve çalışma malzemesi olan münşeatlar, bu doğrultuda incelenerek yazma eğitimi ile ilgili bölümler tespit edilmiştir.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Toplanan yazma eğitimiyle ilgili veriler, tanımlama amacıyla, belirlenen temalar (alt problemlerdeki sorular) çerçevesinde sınıflandırılmıştır.

Bulguların tanımlanması: Sınıflandırılan veriler, derinlemesine ve ayrıntılı olarak irdelendikten sonra, araştırma soruları (alt problemler) çerçevesinde belirlenen temalar altında düzenlenmiş, yazma eğitimi alt başlıkları altında bir araya getirilmek suretiyle tanımlanmıştır. Bu şekilde düzenlenen veriler, alıntılarla desteklenmiş, okuyucunun kolaylıkla anlayacağı şekilde tablolaştırılarak ifade edilmiştir.

Bulguların yorumlanması: Elde edilen bulguların açıklandığı bu aşamada, ulaşılan kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkilerden yola çıkılarak güncel yazma eğitiminin ilgili alanyazınına ulaşılmaya çalışılmıştır (tümevarımcı analiz).

Betimsel analiz yoluyla ulaşılan güncel yazma eğitimi kurallarıyla ilişkili olan veriler, daha sonra içerik analizi yöntemine göre derinlemesine irdelenmiş, bu verilerin günümüz yazma eğitimindeki uzantılarıyla ilişkileri yorumlanarak benzerlik ve farklılıkları tespit edilmiştir. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar içerik analiziyle keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227).” Betimsel analiz ve içerik analizi yöntemiyle elde edilen bulguların açıklanmasında ve anlamlandırılmasında, yani verilere anlam kazandırılmasında bulgular arasındaki ilişkilerden yararlanılmıştır. Verilerin ne anlama geldiğini ifade etmek için bulgulardan çeşitli çıkarımlarda bulunulmuş, ulaşılan sonuçların önemi açıklanmaya çalışılmıştır.

Analizlerin güvenilirliğini belirlemek için, başka bir deyişle bulguların doğrulanması amacıyla “farklı kodlayıcılar tarafından kodlanan veri setinin benzerlik oranı önemlidir” genel kuralından (Fidan ve Öztürk, 2015) hareketle uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu benzerlik oranı, aynı zamanda nitel araştırmanın güvenilirliğini belirlemektedir (Baltacı, 2017: 8). Miles ve Huberman modelinde kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak kavramsallaştırılan bu benzerlik, Güvenirlik = görüş birliği sayısı/toplam görüş birliği+görüş ayrılığı sayısı×100 formülü ile hesaplanmaktadır. Güvenirliğin sağlanması için kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %70 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 2019: 64). Bu bağlamda araştırmacı tarafından öncelikle, araştırma kapsamında incelenen on sekiz eserin dokuzundan rastlantısal olarak alınan bulgulardan oluşan uzman görüşü değerlendirme formu hazırlanmış ve Türkçe Eğitimi alanında olmak üzere beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen geri bildirimler Miles ve Huberman formülüne göre hesaplanmış ve %98 oranında görüş birliği sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular

1. Alt Probleme (Yazma Eğitiminin Öneme) Dair Bulgular

Yazma eğitiminin önemine ilişkin bulgular yazılı anlatım bilgisinin önemi, iyi bir yazarın özellikleri ve yazılı anlatım bilgisinin kaynakları temaları altında düzenlenerek Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1.

Münşeatlara Göre Yazma Eğitiminin Önemi

Tema	Eser-yy	f	%
Yazılı Anlatım Bilgisinin Önemi	Teressül, Menâhicü’l-İnşâ, 15. Tâib Münşeâtı, 18. Mebâni’l-İnşâ, Münşeât-ı Azîziye, İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, İnşâ-i Mergûb (İzmir, 807, Y.B. 503) İnşâü’l-Mergûb (Y.B. 2070) İlm-i İnşâ (Y.B. 2986, 622, 5006), 19.	15	65,21

İyi Bir Yazarın Özellikleri	Yazarın	Hazîne-i Mekâtib, 20. Kavâid-i İnşâ ve Münşeât, tarihsiz, Tâib Münşeâtı, 18. Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ, 19.	4	17,39
		Kavâid-i İnşâ ve Münşeât, tarihsiz Mebâni'l-İnşâ, Münşeât-ı Azîziye, Fenn-i İnşâ, 19. Kavâid-i İnşâ ve Münşeât, tarihsiz	4	17,39
Yazılı Anlatım Bilgisinin Kaynakları			23	100
Toplam			23	100

Tablo 1'e göre, incelenen münşeatlarda yazma eğitiminin önemi ile ilgili olarak en çok yazılı anlatım bilgisinin önemi vurgulanmıştır (%65,21). İkinci olarak iyi bir yazarın özellikleri ile yazılı anlatım bilgisinin kaynakları ele alınmıştır (%17,39).

Yazılı anlatım bilgisinin/yazma eğitiminin önemi ile ilgili bulgularda en fazla değinilen alt başlık/konu yazma eğitiminin gerekliliğidir. Onu yazılı anlatım bilgisinin tanımı, özellikleri ve işlevleri takip etmektedir. Yazma kurallarının önemi, yazma uygulamalarının önemi, başarılı yazarların devlet yöneticileri katındaki önemi, yazının fiziksel ve zihinsel yönü ayrımı ve iyi bir yazılı ürünün işlevleri alt başlıkları da işaret edilen hususlar arasındadır. Bundan da anlaşılacağı gibi münşeatlarda “yazma eğitiminin gerekliliği” vurgulanarak bu alanda başarı ve beceri kazanmanın yine bu alanda alınacak eğitime bağlı olduğu ortaya konmuştur.

Yazılı anlatım bilgisinin önemi şu ifadelerle bildirilmiştir: Kurallarına uygun yazı yazma sanatı, mutlaka öğrenilmesi gereken temel bir ilimdir, ilim ve ilerlemenin zirvesine ulaşmış milletlerin bu yönlerinden faydalanabilme aracı da inşâ ilmidir; insan düşüncesi bu ilim sayesinde yayılabilir, aksi halde geçmiş kuşakların bilgi hediyesi olan kitaplar ve hiçbir manevî miras mevcut olamaz (Münşeât-ı Azîziye), inşâya gereken özen gösterilmediği takdirde, diğer dallarda ne kadar çalışılırsa çalışılsın maksada ulaşılamaz (İnşâ-yı Edebî ve Fennî).

Münşeatlarda (Fenn-i İnşâ), yazının fiziksel ve zihinsel yönü ayrımı, kitabet (harflerden oluşan kelimelerle maksadı anlatma) ve inşâ (yazının; kural ve yöntemlerini araştıran, inceleyen, ortaya koyan, biçim ve içerik yönü) tanımları üzerinden belirginleştirilirken günümüzde yazının psiko-motor yönü (yazabilmek için algısal ve motor yönden gelişmiş olmak, el göz koordinasyonunun sağlanması) ile bilişsel yönü (yazarken uyulması gereken kuralları bilmek ve buna uygun yazmak) (Göçer, 2019: 52) üzerinde durulmaktadır. Modern yazma eğitiminde, yazabilmek için gerekli olan psiko-motor beceri ilk okuma yazma öğretiminde önemli olup Fenn-i İnşâ'da ise basit düzeyde yazma becerisi için gereken beceriyi (kitabet) ifade etmektedir.

İyi bir yazara ait, genel olarak yazma yeteneği ve yazmanın zihinsel, düşünsel yönüyle ilgili kabiliyetler bağlamında değerlendirilebilecek özellikler şöyle ifade edilmiştir: Hızlı kavrama, kusursuz yazma yeteneğine, başlangıç için basit düzeyde, sonraki aşamalarda resmî dairelerin yazma işlemlerini yürütebilecek düzeyde bilgi birikimine sahip, ruh dünyası düzgün, doğru ve orijinal fikirli, sezgi gücü yüksek olmak. Yine münşeatlara göre iyi bir yazarın Arapça, Farsça gibi yabancı dilleri ve edebî ilimleri, güçlü yazarların ve şairlerin yazım tarzını iyi bilmesi gerekmektedir. Ayrıca metni, tutarlı bir bütün oluşturacak şekilde yazabilme; anlamı en güzel şekilde ifade edebilme, yazma kurallarına uyma, az sözle çok şey anlatabilme de taşıması

gereken özellikler arasındadır (Tâib Münşeâtı, Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ, Kavâid-i İnşâ ve Münşeât).

Münşeatlara göre nitelikli bir yazılı ürün ortaya koyabilmek için en fazla pozitif bilimlerde bilgi sahibi olmak gerekir. Bunun yanı sıra gramer bilgisi, belagat, şiir bilgisi, dinî ilimler de bu anlamda önemlidir. İyi bir yazarın niteliklerine ilişkin, yazmanın zihinsel ve düşünsel yönüyle alakalı kabiliyetlere sahip olma özelliği ile yazılı anlatım bilgisinin dayandığı ilimlerden pozitif (müspet) bilimlerle ilgili arka plan bilgisi birbirini desteklemektedir. Çeşitli alanlarda ne kadar çok bilgi sahibi olunursa yazmada da o derece başarı sağlanır.

İncelenen münşeatlarda, yazma uğraşı içinde olanların çeşitli bilim alanlarıyla alakalı bilgiye sahip olmaları halinde makbul ve seçkin eserler yazabilecekleri, bu ilimlerin de bilim adamları tarafından lügat (kelime bilgisi), sarf (morfoloji, kelimelerin eklerini, köklerini inceleyen bilim), ıstikak (etimoloji, köken bilgisi), nahiv (sentaks, söz dizimi, cümle bilgisi), maânî (anlam bilgisi), beyân (anlatım tarzı), bedî (söz sanatlarıyla güzelleştirmeyi öğreten ilim), aruz (vezin bilgisi) ve kafiye bilgisi, tarih, pozitif bilimler, edebî sohbet (tarihî, edebî fıkralar, hikâyeler) olarak belirlendiği ortaya konmuştur. Buna göre bu konularda mutlaka bilgi sahibi olmaları gereken bu kişiler ancak o zaman inşâ sahasında kusursuz bir hizmet sunabilirler. Edebî ilimler yazma eğitimi için bir vasıta, dînî (Kur'an ayetleri, hadis, hikmet, mesel) ve akli ilimler ise inşâ ilminin gelişmesinde ve olgunlaşmasında dayanak teşkil etmektedir (Mebâni'l-İnşâ, Münşeât-ı Azîziye, Fenn-i İnşâ, Kavâid-i İnşâ ve Münşeât).

2. Alt Probleme (Metinsellik Ölçütlerine) Dair Bulgular

Metinsellik ölçütleri ile ilgili bulgular bağdaşıklık, tutarlılık, duruma uygunluk, kabul edilebilirlik ve metinlerarasılıktan alıntı temaları altında düzenlenerek Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 2.

Münşeatlarda Metinsellik Ölçütleri

Tema	Eser-yy	f	%
Bağdaşıklık	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	12,5
Tutarlılık	Teressül, Menâhicü'l-İnşâ, 15. Mebâni'l-İnşâ, 19.	3	37,5
Durumsallık	Fenn-i İnşâ, 19. Hazîne-i Mekâtib, 20.	2	25
Kabul Edilebilirlik	Fenn-i İnşâ, 19.	1	12,5
Metinlerarasılık (Alıntı)	Kavâidi İnşâ ve Münşeât	1	12,5
Toplam		8	100

Tablo 2'ye göre, incelenen münşeatlarda en fazla üzerinde durulan metinsellik ölçütü tutarlılıktır (%37,5). Onu %25'le durumsallık, %12,5'le de bağdaşıklık, kabul edilebilirlik ve metinlerarasılık ölçütleri izlemektedir.

Bağdaşıklıkla ilgili olarak münşeatlarda, bir metinde bütünlüğün hem kelime bağlantılarıyla hem de anlam yönüyle sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre, yazılacak metin düzgün, uyumlu ve tutarlı olmalı, metnin parçaları/bölümleri (kelime, cümle ve paragraflar) güzel bir bütünlük içinde birbirine bağlanmalıdır. Bu bütünlüğü sağlamada kelime bağlantılarını yazmaya özellikle dikkat edilmesi gerekir, kelime bağlantıları ise eski ve yeni olmak üzere iki şekildedir. Eski tarzda, kelimelerin veya cümlelerin arasına vezinli, kafiyeli sözler (seci) getirmek suretiyle bir ifadede, başından sonuna kadar durmaksızın maksat belirtilir:

“... yazılacak şey’ün sebk ü rabtına ve hüsn-i insicâmına dahı ziyâdesiyle dikkat ve hele revâbit-ı kelâmiyyenün vücûdına pek aşırı sarf-ı ĩtinâ itmelidir. Bu revâbit-ı kelâmiyye de iki türdür. Birincisi fikârât-ı kelâmiyye arasına secı getirerek ve oldığından ve bulduğundan ve olmağın ve bulmağın... gibi revâbit-ı má lûme ve meşhûre ĩrâd olunarak bir kelâmuñ ibtidâsından girilüp bilâ-inkitâ nihâyetine kadar gidilmek ve maksûd her ne ise anı bir cümleye derc eylemekdür ki bu da vâdî-ı atık ve usûl-i kadımdür (Süleyman Bey, 1871: 168-169).”

Göçer’in (2019: 193), metindeki kelime ve cümlelerin bir silsile halinde birbirine bağlanma durumları şeklinde tanımladığı bağdaşıklık, De Beaugrande ve Dressler’e (1981: 3) göre ise metinselliğin ilk standardı olup metnin yüzeysel yapısındaki bileşenlerin dilbilgisel ilişkilerine dayanır ve bu dilbilgisel ilişkilerin ortaya çıkardığı tüm kullanımlar bu kapsama girer. Bağdaşıklık sağlayan araçlar ise gönderim, eksilteli anlatım, değiştirim, bağlama ögeleri ve kelime bağdaşıklığıdır (Halliday ve Hasan, 1976’dan akt. Coşkun, 2013b: 240).

Metnin düzenli ve uyumlu bir bütün halinde okuyucu tarafından algılanabilmesi için gereken bu şartların bağdaşıklıkla ilgili olduğu, Mebâni’l-İnşâ’da yer alan ilgili bölümün de tam olarak bağdaşıklığa işaret ettiği söylenebilir. Yazarın ifade ettiğine göre bir yazının oluşabilmesi için gereken kurallara riayet etmek kadar yazının parçalarını düzgün, uyumlu ve anlamlı bir şekilde birleştirmek de önemlidir. Bunun da bağlantı ögeleriyle sağlanacağını dile getirerek bugünkü anlamda metin bağdaşıklığı konusuna vurgu yapmıştır.

Yine eserde bildirildiğine göre yeni usul ise parçaların, eski usulün aksine yani bağlama ögelerine yer verilmeksizin sadece anlamca bağlantılı olmasını sağlamaktır. İki yöntemde de anlam bakımından sağlamlık ön plandadır. Yeni usul; anlam bağlantılarını bilmeyi, metnin bölümlerini mantık kuralları üzerine kurmayı yani mantıklı bir bütünlük içinde parçaları birleştirmeyi gerektirir (Süleyman Bey, 1871: 169).

Dilidüzgün (2019: 173), metni oluşturan dil ögelerinin dilsel ve anlamsal açıdan bütünlük taşıması şeklinde tanımladığı bağdaşıkların dil bilgisel, sözcüksel ve anlambilimsel boyutlarından bahsederek metni oluşturan sözceler (bağlama göre anlam kazanan cümle) arasında kimi zaman bağlantı ögeleri ile kimi zaman da onlar olmadan bağdaşıklık ilişkileri kurulduğunu belirtir. Dilidüzgün’ün ifade ettiği bağlantı ögelerini kullanmadan metin bütünlüğünü sağlama durumu Mebâni’l-İnşâ’da da benzer şekilde ele alınmıştır.

Tutarlılıkla ilgili bulgular, metinde konu bakımından süreklilik ve uyum olması ve metni oluşturan parçaların birbiriyle bağlantılı olması gerektiği yönündedir. Ayrıca art arda gelen düşünceler arasındaki uyumun üslup benzerliği ile sağlanacağı da işaret edilen noktalar arasındadır.

Metnin başından sonuna dek konu, tema, dil birlikleri vb. ögeler açısından bütünlük arzemesi şeklinde tanımlanabilecek olan tutarlılık, diğer bir deyişle metni oluşturan bu ögelerin

birbiriyle mantıklı bir düzen ve uyum içinde olmasıdır. Metnin mantık ve anlam düzeyi ile ilgili olan tutarlılık, derin yapısında yer alan anlam bağlantısı, metindeki göstergelerin zihinde anlamsal bir yapı kurabilmeleri için gerekli olan gerçeklik şeklinde tanımlanabilir. Yine bu kavram, metinle sınırlı olmayıp metni kuran veya okuyanın anlamlandırma ve algılama süreçlerini de ifade etmektedir (Karaağaç, 2013: 803). Kısaca belirtmek gerekirse bir metnin tutarlılığının, yazar ve okuyucunun arka plan donanımı yani önceki bilgilenme düzeyleri ile ilgili olduğu söylenebilir.

Tutarlı bir metnin özellikleri Coşkun (2013b: 248-249) tarafından maddeler halinde belirlenmiştir. Bunlar genel olarak şöyle özetlenebilir:

- Tutarlı bir metinde başta anlatılanlarla sonraki bölümlerde anlatılanlar arasında bütünlük vardır.
- Tutarlı bir metinde tema, konu, kişiler ve olaylarda süreklilik vardır.
- Tutarlı bir metinde yarım bırakılan düşünce ve olaylar yoktur.
- Tutarlı bir metinde birbiriyle çelişkili bilgiler yer almaz.
- Tutarlı bir metinde verilen her yeni bilgi daha önce söylenenlerle ilgilidir ve onlara katkı sağlar.
- Tutarlı bir metinde kullanılan üslup, anlatım tarzı, metnin türü arasında metin boyunca devam eden bir uyum söz konusudur.

Münşeatlarda da konuyla ilgili bilgiler günümüzle benzer şekilde ifade edilmiştir: Bir konu hakkında yazarken o konuyu tamamlamadan araya başka bir husus karıştırılmamalı, o konu bitirdikten sonra başka bir meseleye geçilebilir (Teressül, "... bir kelecî yazarken anuñ ortasında ayruk söz karışdırmaya, belki bir sözi tamâm yaza, andan bir söze dahi başlaya" Haksever, 2011: 1269), düşünce akışını bozmamak için metnin başlangıcı ile sonu arasında uyum bulunmalı, metni oluşturan parçalar, arada aykırı duracak, sırtacak tek bir ibare dahi olmayacak şekilde birbiriyle bağlantılı (Menâhicü'l-İnşâ); birbiri ardınca gelen düşünceler, biri diğerini takip edecek şekilde aynı üslupta; metnin kolay anlaşılması için bölümleri, bir öncekine uygun ve bağlı olmalıdır (Mebâni'l-İnşâ). Tutarlılıkla ilgili verilen bilgiler yönüyle, iki dönem arasında ilgi çekici nitelikte benzerlik görülmektedir. 15 ve 19. yüzyıllara ait bu eserlerde tutarlılık olarak adlandırılmasa da yapılan nitelendirmeler ona işaret etmektedir.

Kısaca metnin, yazıldığı bağlama uyması şeklinde tanımlanabilecek duruma uygunluk, metnin; konu, tür, okuyucu kitlesi, yazılış amacı yönlerinden uyum sergilemesi olarak açıklanabilir. İşeri (2011: 106), duruma uygunluğun özellikle metnin, içinde olduğu fiziksel ortama yani bağlama işaret ettiğini belirtirken Günay (2013: 134) ise bağlamın, metnin oluşturulma sürecine (hangi ortamda, kim tarafından yazıldığı) ve kurmaca dünyasına (olayın nerede geçtiği, zamanın belli olup olmadığı) ilişkin olmak üzere iki düzleminden bahseder. Yani bahsi geçen soruların cevabı belirsiz ise metin, okuyucu tarafından anlaşılabilir ve onun için bir anlam ifade etmez.

Münşeatlarda, durumun gereklerine uygunluğun (Bir yazının/metnin ne amaçla ve kimler için yazıldığını göz önünde bulundurarak ve muhatabın durumuna uygun bir dil kullanarak yazma. Buna göre akıllı, olgun, bilgili birine karşı yazılması gereken sözler aksi özelliklerdeki kişiler için uygun değildir. Yine, bir taziye için yazılan metinde kutlama sözleri yer almamalıdır. Kısaca her metin, muhatabın/hedef kitlenin durumuna uygunluk ilkesi dikkate alınıp öyle

yazılmalıdır.) bir sözün makbul olması için gereken özelliklerden en önemlisi ve yazmanın şartlarından olduğu (Fenn-i İnşâ, Hazîne-i Mekâtib) bildirilmiştir.

Kabul edilebilirlikle ilgili, sadece bir eserden elde edilen bulgu, adlandırma yapılmaya da kabul edilebilirliğin tanımı niteliğindedir. Buna göre, yazılanların farklı anlaşılmalara, şüpheye, tereddüte veya çeşitli itirazlara yol açıp açmayacağını düşünüp ona göre ayrıntılı olarak yazmak gerekir:

“Kâtibüñ kaleme alacağı şey hakkında... muhâtabını mu’teriz ve mu’âhiz farz iderek bir gûne şübhe ve tereddüde veyâ ĩ tirâz vukû ina meydân bırakmayacak sûrette etrâflı yazmasıdır. Kâtib olan bir kimse yazacağı şeyden başkalarınıñ bir má nâ çıkarup çıkaramayacağını, bir taraftan ĩ tirâz idilüp idilmeyeceğini düşünmek, aña göre yazmak gerekdür (Fâik Reşad, 1894: 11-12).”

Metnin hedef kitesini ikna etme düzeyi diye tanımlanabilecek olan kabul edilebilirlik (ikna edicilik) Alan’a (1994: 179) göre, yazarın amacını (ana fikrini) ortaya koymasından sonra bu düşüncesini hedef kitleye uygun şekilde açık ve anlaşılır delillerle ortaya koymasıyla ilgili olup bir metnin kabul edilebilir olması için söz edilen konularla ilgili olarak sunulan delillerde, ortaya konulan hükümlerde inkâr ya da reddedilecek bir noktanın olmaması gerekir. Bu yönden bakıldığında, her ne kadar Fenn-i İnşâ’da yazar tarafından kabul edilebilirlik olarak adlandırılmasa da metnin, okuyucunun itiraz etmesine yer vermeyecek, onu ikna edecek şekilde yazılması, yazma esnasında buna mutlaka uyulması gerektiği belirtilmiştir. Fenn-i İnşâ’nın bu açıdan günümüzle benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Günümüzde alıntı şeklindeki metinlerarası ilişki tekniğine karşılık münşeatlarda, “tazmîn”den bahsedilmektedir. Buna göre yazıcının; Kur’an ayetlerini, peygamber hadislerini, şiir beyitlerini kullanmak suretiyle yazısına güzellik, etkileyicilik ve çekicilik kazandırması; bir ayet, bir hadis, bir şiirin beyitleri, bir atasözü veya bir vecizenin tamamını veya kısaltarak bir kısmını alıp kendi sözleri ile tamamlama şeklinde uygulanan bu sanat ile metne incelik, hoşluk, parlaklık, saflık ve gösteriş katılacağı ve böylece de okuyucunun/dinleyicinin ondan zevk alacağı ifade edilmiştir (Kavâid-i İnşâ ve Münşeât).

Edebiyatta, tazmîn olarak adlandırılan bu sanat, kime ait olduğu bilinen bir sözden kendi eserine bir unsur katmak (Bilgegil, 2015: 252); bir şairin, başkasına ait manzum bir sözü kendi şiirinde tekrarlaması (Pala, 1995); bir dize veya beytin başka bir şairce herhangi bir nazım biçimine tamamlanması ve böylece yazılan şiir (Dilçin, 2005: 276) şeklinde tanımlanmaktadır. Burada esas olan şey, nazımda tazmîn edilen mısra veya beytin sahibinin söylenmesidir. Aksi halde intihal olur. Bazen bir şairin çok ünlü olmuş bir sözü de tazmîn edilebilir. Bu durumda şairin adını söylemeye gerek yoktur (Pala, 1995).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, tazmîninde asıl yapılan şey, bir şair veya yazara ait bir dize/beyit veya sözün başka bir şair veya yazar tarafından kendi eserinde kullanılması olup bu sırada alıntı yapılan yazar veya şairin adının belirtilmesidir. Bu sanat, günümüz yazma eğitiminde üzerinde önemle durulan metinsellik ölçütlerinden biri olan metinlerarasılığı hatırlatmaktadır. Kavâid-i İnşâ ve Münşeât’ta, alıntı tekniği ile kurulan metinlerarası ilişki biçimine benzeyen bu sanat sayesinde etkileyici, güzel ve zevkle okunacak bir metin oluşturulacağı vurgulanmıştır.

3. Alt Probleme (Yazma Eğitiminin Temel İlkelerine) Dair Bulgular

Yazma eğitiminin temel ilkelerine dair bulgular Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3.

Münşeatlara Göre Yazma Eğitiminin Temel İlkeleri

Tema	Münşeatlardaki Görünümü	Eser-yy	f	%
Yazma Eğitiminin Temel İlkeleri	Ele alınacak konunun anlatım yöntemi ve üslubu hususunda tedirgin olmamak gerekir.		1	25
	Yazma konusunda rahat olunmalıdır.	İnşâ-yı Edebî ve Fennî, 19.	1	25
	Yazma sırasında veya öncesinde endişeye kapılma, yazının kolayca kaleme alınmasına engeldir.		1	25
	Endişe içinde yazılan metin, doğal akıcılıktan ve güzellikten mahrumdur.		1	25
Toplam			4	100

Tablo 3'e göre, münşeatlarda, psikolojik ve düşünsel açıdan rahat bir şekilde yazılan yazının nitelikli, akıcı ve güzel olacağı, endişeyle yazılanların ise bu özellikleri taşımayacağı vurgulanmıştır.

Kazandırılması uzun bir süreç gerektiren yazma becerisinin geliştirilmesinde, alınan yazma eğitiminin önemi büyüktür. Bu eğitimin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için çeşitli kurallar, ilkeler alanın uzmanları tarafından kayıt altına alınmıştır. Buna göre öğrencilerin duygu, düşünce, izlenim ve tasarılarını dile getirebilmeleri için duygusal, bilişsel ve sezgisel alanlarda belli bir seviyede gelişmiş, hayal dünyalarının ise zenginleşmiş olması gerektiğini belirten Göçer (2010b: 183), bunların yanısıra yazma eğitimi ilkelerinin önemini de vurgulamaktadır.

Bu ilkeler kapsamında sayılabilecek olan, "ilk olarak öğrencilerde, yazmaya karşı varsa olumsuz bir tutum veya korkunun giderilmesine dönük çalışmalar yapmak; yazma eğitiminde, öğrencinin yazmaya psikolojik ve düşünsel açıdan hazır olmasına yardımcı olmak (Coşkun, 2013a: 52) maddeleriyle uyumlu olarak münşeatlarda, ele alınacak konunun anlatım yöntemi ve üslubu hususunda telaşa kapılıp tedirgin olmamak, bunu zihinde fazla büyütmemek, yazma esnasında rahat olmak gerektiği, endişeye kapılmanın zihin karışıklığına yol açarak yazmayı zorlaştıracığı, metnin de inşâ ilmi açısından makbul olmayacağı bildirilmiştir (İnşâ-yı Edebî ve Fennî).

4. Alt Probleme (Yazma Eğitiminde Anlatım Tarzlarına) Dair Bulgular

Yazma eğitiminde anlatım tarzlarına ilişkin bulgular öyküleyici anlatım ve betimleyici anlatım temaları halinde düzenlenerek Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4.*Münşeatlara Göre Yazma Eğitiminde Anlatım Tarzları*

Tema	Eser-yy	f	%
Öyküleyici Anlatım		1	50
Betimleyici Anlatım	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	50
Toplam		2	100

Tablo 4'e göre, incelenen münşeatlarda anlatım tarzları ile ilgili bulgular öyküleyici anlatımla betimleyici anlatıma ilişkin olup bir eserden elde edilmiştir.

Öyküleyici anlatımla ilgili bulgular çoğunlukla öyküleyici anlatımın bölümleri ve bölümlerin özellikleri (yazılmasında dikkat edilecek hususlar) olmak üzere, tanımı, genel özellikleri, kullanıldığı türler ve kullanım özellikleri ile bu anlatımı zenginleştiren unsurlar şeklindedir.

Osmanlıca sözlükte hikâye edilen hadise veya söz, bir hadisenin başkalarına anlatılması, nakletme, hikâye etme (Devellioğlu, 1996) şeklinde tanımlanan rivayet kelimesi hem isim hem de masdara işaret ettiği için bu başlık altında verilen bilgiler öyküleyici anlatım tarzına dahil edilmiştir. Başka bir ifadeyle bu bilgilerden hareketle rivayetin hem öyküleyici anlatımı hem de öyküyü karşıladığı söylenebilir.

Öyküleme yaşanan, görülen, duyulan ya da tasarlanan olayların anlatılması (Yörük, 1999: 55), öyküleyici anlatım ise gerçek veya tasarlanmış bir olayın belli bir noktadan alınıp geliştirildiği ve sonuca ulaştırıldığı anlatım biçimi (Yakıcı vd., 2008: 55) şeklinde tanımlanmaktadır ve bu tanımlar münşeatlardaki rivayet tanımı ile uyumaktadır: Gerçek veya gerçek dışı bir olayı başından sonuna dek anlatmak (Mebâni'l-İnşâ).

Yazarın, kimi zaman düşüncelerini desteklemek, yazısını etkili kılmak için araya öyküleştirmiş bölümler ekleyebileceğini belirten Gündüz ve Şimşek (2016: 71-74); bu bölümlerde, olayın sunuş biçimi kadar geçtiği yer ve zamanının ve bunlarla ilgili betimlemelerin de önemli olduğunu ifade eder. Metnin akıcılığına zarar verecek gereksiz uzatmalardan kaçınmak şartıyla bu unsurların metni zenginleştireceğini vurgular. Dolayısıyla rivayetle ilgili açıklamaların günümüz öyküleyici anlatım tarzıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir: Zihinde canlandırılmayacak incelikler kusursuz bir şekilde anlatılmalıdır. Öyküleyici anlatım, ifadeye çekicilik katacak ibarelerle süslenir (akıcı hale getirilir). Süslenmezse sıkıcı ve faydasız olur. Hikâyenin yeri, zamanı, kişileri ve olayın giriş kısmı güzel tasvir edilmelidir. Kişi ve olaylar birbiriyle ilgili ve uyumlu bir şekilde bağlanmalıdır (Mebâni'l-İnşâ).

Betimleme anlatım tarzı ile ilgili bulgular ise çoğunlukla betimleme türleri ve bunların özellikleri olmak üzere, betimlemenin tanımı ve nasıl olması gerektiği (betimlemede dikkat edilmesi gereken hususlar) şeklindedir. Betimleme anlatım tarzı münşeatlarda (Mebâni'l-İnşâ) niteleme (tavsif) adı altında ele alınmış, nesnelere, okuyucunun gözünde canlanacak şekilde tasvir edilmesi olarak tanımlanmış ve tasvirlerin, eşyayı okuyanın veya dinleyeninin zihninde görmekten bile fazla canlandırarak kadar kuvvetli, doğru, kesin, doğal ve canlı olması gerektiği bildirilmiştir (Süleyman Bey, 1871: 140).

Yörük (1999: 70) tarafından varlıkların en belirgin özellikleriyle tanıtılması, canlandırılması şeklinde tanımlanan betimlemede, hedef kitlenin; yaşı, ilgi alanları dikkate alınarak seçici davranılmalı, gözlem alanı sınırlandırılmalı, gereksiz anlatımlardan kaçınılmalıdır (Gündüz ve Şimşek, 2016: 59). İnsan, doğa, olay, nesne, mekân betimlemeleri diye birkaç türde incelenebilen (Yüzbaşıoğlu, 1984: 88-93; Coşkun, 2013a: 71) betimlemede gerçeği yansıtmaya, betimlemenin canlı olması, ayrıntıların seçimi ve verilmiş yolları (belli bir izlenime göre ve değişmeyen noktaya göre) önemlidir (Göçer, 2019: 155).

Münşeatlarda ise; betimlenecek şey, yazının amacına göre değişir, metne uygun betimleme yönü amaca göre belirlenir, betimleme için uygun zamanın seçilmesi gerekir, betimlemeye değer yer ve durumların seçilmesi gerekir, betimlemeye güzellik ve renk katacak zıtlıklardan yararlanılmalıdır, gerçeğin ve hayalin tasvirinde sanat, incelik ve sağlamlık olmalıdır (Mebâni'l-İnşâ). Gerek tanım gerek özellikler gerekse türler yönünden bakıldığında betimleme anlatım tarzı ile ilgili bilgilerin iki dönem yazma eğitiminde benzer şekilde ifade edildiği söylenebilir.

5. Alt Probleme (Anlatım Bozukluklarına) Dair Bulgular

Bu bölümde elde edilen bulgular ses ve ahenk kusurları, anlam kusurları, biçim ve düzenleyiş yanlışları ve dil bilgisi yanlışları şeklindeki temalar altında düzenlenerek Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5.

Münşeatlara Göre Yazılı Anlatımda Anlatım Bozuklukları

Tema	Münşeatlardaki Görünümü	Eser-yy	f	%
Ses ve Ahenk Kusurları	Söz Çirkinliği/Telaffuz Güçlüğü	Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ, 19.	2	
	Zincirleme	Fenn-i İnşâ, 19.	1	
Toplam			3	27,27
Anlam Kusurları	Tuhaf Sözler	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	
	Aykırlık	Fenn-i İnşâ, İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Mebâni'l-İnşâ, 19.	3	
Toplam			4	36,36
Biçim ve Düzenleyiş Yanlışları	Metinde Argo ve Jargon Kullanmak	Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ, 19.	2	
Toplam			2	18,18
Dil Bilgisi Yanlışları	Sözcüklerin/Eklerin Kullanılışından Kaynaklanan Yanlışlar	Fenn-i İnşâ, 19.	1	
	Söz Dizimi Yanlışları	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	
Toplam			2	18,18

Genel Toplam	1	100
	1	

Tablo 5'e göre, incelenen münşeatlarda anlatım bozukluklarıyla ilgili olarak üzerinde en fazla durulan hususlar, birinci sırada aykırılık olmak üzere anlam kusurları (%36,36), ilk sırada söz çirkinliği/telaffuz güçlüğü olmak üzere ses ve ahenk kusurları (%27,27), biçim ve düzenleyiş yanlışları (metinde argo ve jargon kullanmak) (%18,18) ve dil bilgisi yanlışlarıdır (%18,18) (sözcüklerin/eklerin kullanımından kaynaklanan yanlışlar ve söz dizimi yanlışları).

Anlam kusurlarından aykırılıkla ilgili kusurlar aykırılığın kaynaklandığı durumlar ve bu kusurun tanımı şeklinde belirlenmiştir: En üstünlük veya nisbî üstünlük” derecesi bildiren efdal, ekmel, gibi kelimelerin başına, “daha” üstünlük zarfının getirilmesi; aykırılık, (şiveye mugayeret) sözün; alışılmamış, genel kullanımına aykırı olarak tuhaf bir şekilde kullanılması (Mebâni'l-İnşâ, İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ). Tuhaf sözlerle ilgili bulgular ise bu kusurdan kaçınma yollarına ilişkindir: Kimsenin duymadığı, anlamı ancak sözlüklerde bulunan nadir ve garip kelime kullanımı fesahati bozduğundan sözcüklerin bu kusurdan arınmış olması gerekir (Mebâni'l-İnşâ).

Ses ve ahenk kusurları söz çirkinliği/telaffuz güçlüğü ve zincirlenmeye ilişkindir bulgular çoğunlukla söz çirkinliğinin tanımı, sebepleri (bulunabileceği veya bulunmayacağı yerler), bu kusurun istisnai durumları olmak üzere bir de bundan kaçınma yollarıyla ilgilidir: Telaffuz güçlüğü, bir kelimedede aynı cinsten veya çıkış yerleri birbirine yakın olan harflerin bir araya gelmesiyle oluşan ağırlık ve güçlütür (Fenn-i İnşâ). Sözdeki kusursuzluk, kelimedede telaffuz zorluğundan kaçınmakla sağlanır. Kelimedeki kusursuzluk, harflerdeki telaffuz zorluğundan kaçınmakla sağlanır (Mebâni'l-İnşâ).

Biçim ve düzenleyiş yanlışlarına dair bulgular, argo ve jargon dil kullanımından sakınılması gereken durumlar ve bu dil grubunun kullanılabileceği istisnalar şeklindedir: Resmî makamlarda yaygın olarak kullanılan bazı kelimeleri (jargon) yazılı ve sözlü anlatımda kullanmamalıdır (Mebâni'l-İnşâ). Resmî yazışmalarda; yabancı, alışılmamışın dışında, tanıdık gelmeyen, ayak takımı lisanına özgü kelimelerin (argo) kullanılmasından kaçınmak gerekir (Fenn-i İnşâ). Resmî yazışmalar dışında mühendislik, müzik gibi dallara mahsus terimlerle de yazı yazılabilir (Mebâni'l-İnşâ).

Dil bilgisi yanlışları ise sözcüklerin/eklerin kullanımından kaynaklanan yanlışlar (gereksiz söz kullanımı) ve söz dizimi yanlışlarından (kelimedede ve sözde kusursuzluğu/fesahati engelleyen durumlar, söz dizimi kurallarına aykırılık) oluşmaktadır (Fenn-i İnşâ, Mebâni'l-İnşâ).

6. Alt Probleme (Yazma Sürecinin Aşamalarına) Dair Bulgular

Yazma sürecinin aşamalarına dair bulgular hazırlık (hedef kitlenin belirlenmesi) ve düzeltmeye yönelik olup Tablo 6'da sunulmuştur:

Tablo 6.*Münşeatlarda Yazma Sürecinin Aşamaları*

Tema	Eser-yy	F	%
Hazırlık (Hedef kitlenin belirlenmesi)	Fenn-i İnşâ, 19.	1	14,28
	Teressül,	6	85,71
Düzeltilme	Gülşen-i İnşâ, 15.		
	Hülâsa-i İnşâ, 17.		
	Münşeât-ı Azîziye,		
	İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, 19.		
Toplam		7	100

Tablo 6'ya göre, yazma sürecinin aşamalarıyla ilgili olarak münşeatlarda en fazla (%85,71) düzeltme aşaması ve hazırlık aşamasında yapılması gerekenler/hedef kitlenin belirlenmesi (%14,28) üzerinde durulmuştur.

Yazma sürecinin son basamağı olan düzeltme, yazılı anlatımda yapılan hataların, varsa eksikliklerin giderilmesi açısından çok önemlidir. Yazma sırasında gözden kaçan yanlışlıklar, bu evrede yapılan ve dikkat gerektiren bir veya birkaç okuma ile telafi edilir. Düzeltmeyi yazıdaki son düzenlemelerin yapıldığı aşama olarak tanımlayan Coşkun (2013a: 68), buraya kadar daha çok yazının içeriği üzerinde durulduğunu, bu noktada ise içerikle birlikte yazım, dil bilgisi kurallarına uygunluk, yazının okunaklılığı, sayfa düzeni gibi biçimsel niteliklere de dikkat edildiğini belirtmektedir.

Benzer biçimde münşeatlarda yazma işi bittikten sonra mektubun baştan sona gözden geçirilmesi, varsa noktalama ve yazım yanlışının düzeltilmesi, eksiklerin giderilmesi gerektiği (Teressül), zihinde bütün olarak tasarlanmış konunun bozulmasına sebep olacağı gerekçesiyle yazının tamamen bitirildikten sonra ikinci defa gözden geçirilip eksiklerinin tamamlanması (İnşâ-yı Edebî ve Fennî), yazma becerisinin geliştirilmesi için bir konuda yazılanların, bu konuda bilgili birine gösterilip düzeltilmesi gerektiği, bu düzeltmeye göre kelimeleri yerli yerinde kullanmayı, harfleri ve sözcükleri doğru yazmayı öğrenmenin, bu konuya gereken özeni göstermenin önemi (Münşeât-ı Azîziye) dile getirilmiştir. Münşeatlarda yer alan, düzeltme aşamasında yazının hem içerik hem de şekil bakımından incelenerek hataların düzeltilmesi gerektiği bilgisi günümüzle benzerlik göstermektedir.

Bulgulardan hareketle münşeatlarda; yazılan metnin, muhatabınca doğru anlaşılmasının ve buna büyük önem verilmesinin yazma esnasında ilk gözetilen hususlardan biri olduğu söylenebilir. Buna göre yazar, hangi bilgi düzeyinde olursa olsun bunu bir kenara bırakarak muhatabının bilgi seviyesine göre metnini oluşturmalıdır. Yine maksadın tam olarak anlaşılabilmesi veya yanlış anlaşılmanın önüne geçilmesi için okuyucunun kafasında bir soru işareti bırakmayacak şekilde yazılması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Fenn-i İnşâ). Özetle söylemek gerekirse muhatabın bilgi düzeyine göre yazılmasının, yazının doğru anlaşılmasındaki önemi ortaya konmuştur. Buna göre yazının, anlaşılabilirliğinde ve amacına ulaşmasında hedef

kitlenin özelliklerinin göz önünde bulundurulması ve ona uygun bir şekilde yazılması büyük rol oynamaktadır.

7. Alt Probleme (Yazılı Anlatımın Unsurlarına) Dair Bulgular

Yazılı anlatımın unsurları dış yapı unsurları, içerik unsurları ile noktalama ve yazım şeklinde sınıflandırılmıştır.

A. Dış Yapı Unsurları ile İlgili Bulgular

Dış yapı unsurları ile ilgili bulgular kâğıdın özellikleri, yazının özellikleri ve güzel yazının önemi ile yazma sonrası biçimsel uygulamalara yönelik olup Tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 7.

Münşeatlarda Yazılı Anlatımın Unsurları/Dış Yapı Unsurları

Tema	Eser-yy	F	%
Kâğıdın Özellikleri	Teressül, 15. Hülâsâ-i İnşâ, 17. İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, 19.	4	26,66
Yazının Özellikleri ve Güzel Yazının Önemi	Teressül, 15. Hülâsâ-i İnşâ, 17. Y.B. 4009, İzmir 807, Y.B. 503, 2070, 2986, 622, 19.	8	53,33
Yazma Sonrası Biçimsel Uygulamalar	Teressül, Gülşen-i İnşâ, 15. Hülâsâ-i İnşâ, 17.	3	20
Toplam		15	100

Tablo 7'ye göre, yazının özellikleri ve güzel yazının (hüsn-i hat) önemi, yazılı anlatımda en fazla (%53,33) üzerinde durulan dış yapı unsurlarıdır. Kâğıdın taşınması gereken özelliklerle ilgili bilgiler ikinci sırada (%26,66) yer almaktadır. Üçüncü sırada (%20) ise yazma sonrası biçimsel uygulamalara yer verilmiştir. Buna göre münşeatlarda düzgün yazı ve kaliteli kâğıt en önemli dış yapı unsurları olarak vurgulanmıştır.

Buna göre münşeatlarda; "yazı yazılacak kâğıt kaliteli olmalıdır, kâğıdın, fazla silinmekten yıpranması durumunda yazı yeniden temize çekilmelidir, müsvedde kâğıdına yazılacak yazıların harfleri sık, satırları seyrek, kâğıdı ise düzeltme sırasında eklenecek kelime ve cümlelerin sığabilmesi için genişçe olmalıdır." denilerek metnin yazılacağı kâğıdın özellikleri, "yazı düzgün, kusursuz, açık, anlaşılır ve güzel olmalıdır, karmakarışık bir yazıyla yazılmamalıdır, yazının harfleri sık, satırları seyrek olmalıdır." ifadeleriyle burada uyulması gereken yazım kurallarına değinilmiş, yazının şekille ilgili nitelikleri üzerinde durulmuştur. Bu konu, yazmanın şartlarından sayılmış ve bununla karalama kâğıdına yazılacak yazının bile düzgün, okunaklı olması gerektiği belirtilerek

yazıda dış görünüşün önemi vurgulanmış, yazının biçimsel olarak kusursuzluğu yanında muhatabına verilen değer de yansıtılmıştır.

B. İçerik Unsurları

İncelenen münşeatlarda içerik unsurlarıyla ilgili olarak elde edilen bulgular paragraf, plan, dil ve üslup özelliklerine ilişkindir.

Paragrafla İlgili Bulgular

İçerik unsurlarından paragrafla ilgili bulgular paragrafın üslup özelliklerine yönelik olup Tablo 8’de sunulmuştur:

Tablo 8.

Münşeatlara Göre Yazılı Anlatımda Paragraf

Tema	Münşeatlardaki Görünümü	Eser-yy	f	%
Paragrafın Üslup Özellikleri	Metnin/yazının bölümleri (cümleleri, paragrafları) diğer şartların sağlanmasıyla birlikte kısa, öz ve anlaşılır olmalıdır.	Mebâni’l-İnşâ, 19.	1	50
	Paragrafta gereksiz yere sözü uzatmaktan kaçınılmalıdır.		1	50
Toplam			2	100

Tablo 8'e göre, incelenen münşeatlarda paragrafların (metnin bölümlerinin) genel olarak üslup özelliklerine dikkat çekilmiş, paragrafla ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir.

Mebâni’l-İnşâ’da paragrafla ilgili olarak belirtilen “kısa, öz ve anlaşılır olması gerektiği” hususu, hem cümle sayısı bakımından paragraf uzunluğuna hem de anlamca öz, yalın olmasına işaret edildiği şeklinde anlaşılabilir. İki durumda da vurgulanan husus, paragrafta açıklık ve anlaşılabilirliğin korunmasıdır.

Yazılı Anlatımda Planla İlgili Bulgular

Yazılı anlatımda planla ilgili bulgular giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan içerik planlamasına yönelik olup Tablo 9’da sunulmuştur:

Tablo 9.

Münşeatlara Göre Yazılı Anlatımda Plan

Tema	Eser-yy	F	%
İçerik Planlaması	Mebâni’l-İnşâ,	2	25
a. Giriş Bölümünün Özellikleri	Fenn-i İnşâ, 19.	2	25
b. Gelişme Bölümünün Özellikleri		2	25
c. Sonuç Bölümünün Özellikleri		2	25
Toplam		8	100

Tablo 9'a göre, yazının giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan içerik planlaması ve bu bölümlerin özellikleri ile ilgili bulgular günümüzle benzerlik göstermekte, ayrıca iki eserde eşit oranda dağılmaktadır.

Münşeatlarda, giriş cümlelerinin yazının devamına ilişkin okuyucuyu bilgilendirecek, onun ilgisini ve dikkatini yazıya çekerek metnin tamamını okumaya isteklendirecek nitelikte hazırlanması; gelişme bölümünün başlangıç ile bağlantılı olması, anlamların birbiri ile uyumlu olması, aralarında sebep sonuç ilişkisinin bulunması ve bütün sözlerin bir üslupta, bir şekilde düzenlenmesi gerektiği; muhatabın, belleğindeki bilgiyi sonuç bölümünden hareketle yapılandırmasından ötürü, diğer bölümler şekil ve mana bakımından ne kadar güzel olursa olsun bu kısım kusursuz, düzgün ve etkileyici bir dille yazılmamışsa diğerlerinin de bir etkisi olmayacağı ifade edilmiştir (Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ) ki bu, günümüz yazma eğitiminin hedeflerinden biridir.

Dil ve Üslupla İlgili Bulgular

Dil ve üslupla ilgili bulgular; üslubu belirleyen ögeler, üslup türleri ve üslubu oluşturan unsurlar şeklinde sınıflandırılmıştır.

Üslubu Belirleyen Ögelerle İlgili Bulgular

Üslubu belirleyen ögelerle ilgili bulgular; yazarın ruhsal dünyası, yazma kabiliyeti, hedef kitlenin özellikleri ve durumun gereklerine uygunluk şeklinde olup Tablo 10'da sunulmuştur:

Tablo 10.

Münşeatlara Göre Üslubu Belirleyen Ögeler

Tema	Münşeatlardaki Görünümü	Eser-yy	f	%
Yazarın Ruhsal Dünyası	Kusursuz yazılı anlatımın şartlarından biri; düzgün yaratılışlı, doğru dürüst mizaçlı olmaktadır.	Menâhicü'l-İnşâ, 15.	1	12,5
Yazma Kabiliyeti	Kusursuz yazı yazmanın şartlarından biri de açık, anlaşılır ve kusursuz söz söyleyebilme becerisine sahip olmaktadır (yazma kabiliyeti).		1	12,5
Hedef Kitlenin Özellikleri	Muhatabın düzeyine uygun, anlayabileceği bir dilde yazılmalıdır. Yazma tarzı, muhatabın anlama yeteneğine göre ayarlanmalıdır.	İnşâ-yı Edebî ve Fennî, 19. Hazîne-i Mekâtib, 20.	2	
Toplam				
Durumun Gereklerine Uygunluk	Mektubun yazılma üslubu durumun gereklerine uygun olmalıdır. (Gereksiz yerde süslü, sanatlı ibareler yazılmamalı; süslü, sanatlı, ince, zarif ibareler kullanılması icabeden yerde de kaba saba yazmaktan kaçınılmalıdır.)	İnşâ-yı Edebî ve Fennî, 19. Hazîne-i Mekâtib, 20.	4	50
			2	25
Genel Toplam			8	100

Tablo 10'a göre, yazının üslubunu belirleyen ögeler çoğunlukla (%50) hedef kitlenin özellikleri yönündedir. İkinci olarak da (%25) durumun gereklerine uygunluk şeklindedir. %12,5 oranında ise yazarın ruhsal dünyası ile yazma kabiliyetidir. Bu durumda hedef kitlenin özellikleri üslubu belirleyen birinci etkidir.

Üslup Türleri ile İlgili Bulgular

Üslup türleri ile ilgili bulgular, bu türlerin özellikleri ile ilgili olup Tablo11'de sunulmuştur:

Tablo 11.

Münşeatlara Göre Üslup Türleri

Tema	Münşeatlardaki Görünümü	Eser-yy	f	%
	Üslup türleri: basit, orta ve yüksek düzey (süslü) üslup.	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	6,66
	Basit Üslup (Sade üslup): Süsten arınmış bir şekilde içinden geldiği gibi (doğal) yazmaktır. Anlatım tarzları içinde en makbul sayılanı açık, her türlü bağlaç kullanımından uzak olan sade üsluptur.	Mebâni'l-İnşâ, 19.	2	13,33
	Basit üslup dostane yazışma ve konuşmalarda, adî vakalara dair konularda, özetle sadece bilgi verme durumlarında kullanılır.	Mebâni'l-İnşâ, 19.	3	20
	Halk için yazılan bir metinde bayağı söz ve ibare kullanmamak şartıyla, hiçbir zaman sadelik ve doğallıktan ayrılmamak gerekir.	Hazîne-i Mekâtib, 20.	3	20
	Basit üslup şu üç özelliği taşımaktadır: Sadelik, az ve öz söyleme ve duruluk.		1	6,66
Üslup Türleri	Orta Düzey Üslup: Yüksek düzeydeki üslup ile basit üslup arasında bir ifade tarzı olup birinden biraz kuvvetli, diğerinden biraz süslüdür.		1	6,66
	Yani daha zarif, ince, ılımlı ibarelerle oluşturulur.	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	6,66
	Okuyana hoşluk, sevimlilik bahşeden, dinleyene lezzet aldırان bu üslupla ilgili anlatım özellikleri servet, incelik ve güzellik, nezaket, zarafet ve şirin sözlülüktür.		1	6,66
	Yüksek Düzey Üslup: En yüksek düşünce, duygu ve hayallerin görüldüğü bu üslup özelliğinde, yüce maksatlar sağlam ve doğru ibarelerle dile getirilir.		1	6,66
	Daha çok trajedi, şefkat duygularını coşturacak konular, şiirler, tarihî, hikmetli ve dinî konular ve hatiplerin eserleri için uygun olan bu anlatım tarzının alt vasıfları ise şiddet, hiddet, ihtişam ve yücelik ortak paydalarında buluşmaktadır.		1	6,66
Toplam			15	100

Tablo 11'e göre, basit üslubun özellikleri (%20), önemi ve kullanıldığı yerler üç eserde (%20) vurgulanmıştır. Üslup türleri basit (sade), orta düzey ve yüksek düzey üslup şeklinde sadece Mebâni'l-İnşâ'da sınıflandırılmış (%6,66), üslup türlerinin detaylı açıklamalarına yine

sadece Mebâni'l-İnşâ'da yer verilmiştir (%42). Basit (sade) üslubun tanımına ise iki eserde (%13,33) yer verilmiştir.

Üslubu Oluşturan Unsurlarla İlgili Bulgular

Üslubu oluşturan unsurlarla ilgili bulgular Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12.

Münşeatlara Göre Üslubu Oluşturan Unsurlar

Tema	Eser-yy	F	%
Dil Kurallarına Uygunluk	Hazîne-i Mekâtib, 20.	1	3,57
Anlatımda Açıklık	Teressül, Gülşen-i İnşâ, Menâhicü'l-İnşâ, 15. Mebâni'l-İnşâ, Münşeât-ı Azîziye, Fenn-i İnşâ, 19.	6	21,42
Duruluk/Yalınlık	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	3,57
Ahenk ve Akıcılık	Menâhicü'l-İnşâ, 15. Tâib Münşeâtı, 18. Mebâni'l-İnşâ, 19.	3	10,71
Doğallık	Fenn-i İnşâ, 19.	1	3,57
Kelime Seçimi	Hulâsa-i İnşâ, 17. Tâib Münşeâtı, 18. Mebâni'l-İnşâ, Münşeât-ı Azîziye, İzmir 807, Y.B. 503, 2070, 2986, 622, 19. Hazîne-i Mekâtib, 20. Kavâid-i İnşâ ve Münşeât, tarihsiz Y.B. 5006, t.y.	12	42,85
Yazılı Anlatımda Söz Sanatlarından Yararlanma	Kavâid-i İnşâ ve Münşeât, Fenn-i İnşâ, 19.	2	7,14
Tekrara düşmeden yazma	Teressül, 15. Kavâid-i İnşâ ve Münşeât,	2	7,14
Toplam		28	100

Tablo 12'ye göre, incelenen münşeatlarda, üslubu oluşturan unsurlardan üzerinde en fazla (%42,85) durulan husus kelime seçimidir. Onu %21,42'lik oranla anlatımda açıklık, %10,71 oranında ahenk ve akıcılık, %7,14'lük oranda söz sanatlarından yararlanma ile tekrara düşmeden yazma, %3,57'lik oranda ise dil kurallarına uygunluk, duruluk/yalınlık ve doğallık izlemektedir.

Kelime seçimi ile ilgili olarak en çok vurgulanan konu kelime seçiminde dikkat edilecek noktalardır: Düşünceye en çok uyan ifade şekli kullanılmalı, şekil ve anlam güzelliği birbirini tamamlamalı, biri diğerine üstün olmamalıdır. Dilin söyleyiş özelliğine uygun sözcük ve ibare kullanımı, sözü kendine özgü kelimelerle ifade etme maksadı anlatmada önemli rol oynar (Tâib Münşeâtı, Mebâni'l-İnşâ, Münşeât-ı Azîziye, İzmir 807, Y.B. 503, 2070, 2986, 622, Hazîne-i Mekâtib, Kavâid-i İnşâ ve Münşeât).

Açıklıkla ilgili olarak en fazla açıklığı sağlama yolları üzerinde durulmuştur: Gereksiz yere sözü uzatmaktan sakınmak gerekir (Menâhicü'l-İnşâ, Gülşen-i İnşâ, Mebâni'l-İnşâ, Münşeât-ı Azîziye, Fenn-i İnşâ), az sözle çok şey anlatma yoluna giderek mana kapalılığına meydan vermektan kaçınmak (Gülşen-i İnşâ, Menâhicü'l-İnşâ). Ahenk ve akıcılıkla ilgili en fazla önem verilen nokta ise ahenk ve akıcılığı sağlama şartları (Mebâni'l-İnşâ), bu hususun önemi, tanımı (Menâhicü'l-İnşâ, Tâib Münşeâtı, Mebâni'l-İnşâ) olarak belirlenmiştir.

C. Yazım ve Noktalama ile İlgili Bulgular

Yazım ve noktalama ile ilgili bulgular, yazılı anlatımda yazım ve noktalamanın önemi ve yazım kurallarına yönelik olup Tablo 13'te sunulmuştur:

Tablo 13.

Münşeatlara Göre Yazım ve Noktalama

Tema	Eser-yy	f	%
Yazılı Anlatımda Yazım ve Noktalamanın Önemi	Teressül, 15. Hülâsa-i İnşâ, 17. Münşeât-ı Azîziye, Mebâni'l-İnşâ, 19., Y.B. 4009	5	71,42
Yazım Kuralları	Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ, 19.	2	28,57
Toplam		7	100

Tablo 13'e göre, incelenen münşeatlarda büyük çoğunlukla (%71,42) yazılı anlatımda noktalama ve yazımın önemi, ikinci sırada (%28,57) ise yazım kuralları üzerinde durulmuştur.

Yazılı anlatımda yazım ve noktalamanın önemi münşeatlarda; "yazılı anlatımda noktalama doğru düzgün bir şekilde yapılmalı, harflerin ve kelimelerin doğru yazılmasına özen gösterilmeli, yazımda hata ve eksiklik olmamalıdır (Teressül, Hülâsa-i İnşâ, Münşeât-ı Azîziye); yazar, yazım kurallarını çok iyi bilmeli, kelimelerin doğru yazımı konusunda yazım kılavuzu dikkate alınmalı (Münşeât-ı Azîziye, Mebâni'l-İnşâ, Y. B. 4009)" şeklinde dile getirilmiştir.

8. Alt Probleme (Yazma Yöntem ve Tekniklerine) Dair Bulgular

Yazma yöntem ve teknikleri ile ilgili bulgular Tablo 14'te verilmiştir:

Tablo 14.*Münşeatlara Göre Yazma Yöntem ve Teknikleri*

Tema	Eser-yy	F	%
Not Alma	İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, 19.	2	66,66
Yaratıcı Yazma	Mebâni'l-İnşâ, 19.	1	33,33
Toplam		3	100

Tablo 14'e göre, münşeatlarda yazma yöntem ve tekniklerinden en fazla yer verilen, not alma (%66,66) ve yaratıcı yazmadır (%33,33).

Okunan veya dinlenen anlatım ürünlerinin hatırdta kalmasını sağlamak için başvuru alan not alma yönteminin temel işlevi hatırlamayı kolaylaştırmaktır. Burada, okunan veya dinlenenlerin aynen yazılması değil önemli noktaların anahtar kelimelerle, konu başlıklarını özetleyici, kısa, özgün, kendine ait cümlelerle ifade edilmesi gerekmektedir. Not alma yöntemi, münşeatlarda: Konu herhangi birinin konuşması üzerine yazılacaksa bu sözlü ifade dikkatlice dinlenmeli, bu sırada zihin başka şeylerle meşgul olmamalıdır; dinleyici (yazıcı), bu konunun etkili yönlerini daha sonra unutmamak için bir kâğıda not etmelidir (İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ); eğer konu karışık ise yani farklı başlıkları içeriyorsa, sonra hatırlayacak şekilde iki veya daha fazla kelime ile farklı bir kâğıda not edilmeli (anahtar kelime kullanımı) (Fenn-i İnşâ) şeklinde dile getirilmiştir.

Yaratıcı yazmaya ilişkin olarak ise münşeatlarda: Anlatımın bütünlüğünü sağlamak amacıyla yazıcının, muhatabını daima karşıt görüşte farz edip onun yöneltebileceği soruları sorması, bunlara cevaplar getirmek suretiyle metnini en güzel şekilde yazması gerektiği ifade edilmiştir (Mebâni'l-İnşâ). Yaratıcı yazmaya dair, bir eserden elde edilen bulgu; konunun, adı konmasa da yazma eğitimi ile ilgili kitaplara girdiğini göstermekte ve günümüzle benzerlik arz etmektedir. Yaratıcı yazma ile ilgili işlevsel bir teknik olarak algılanabilecek olan bu hususun, yüzyıllar öncesinden dile getirilmesi yazma eğitiminin kapsamlı bir şekilde ve titizlikle ele alındığını ortaya koymaktadır. "Dinleyiciyi hissetmek" şeklinde adlandırılacak olan bu teknikte yazar, okuyucusuyla bağlantı kurabilmeli, onun ihtiyaçlarını karşılayabilmeli, onu anlamla bütünleştirebilmelidir (Oral, 2003: 14).

9. Alt Probleme (Yazma Eğitiminde Yararlanılan Metin Türlerine) İlişkin Bulgular

Yazma eğitiminde yararlanılan metin türleri Tablo 15'te sunulmuştur:

Tablo 15*Münşeatlara Göre Yazma Eğitiminde Yararlanılan Metin Türleri*

Tema	Münşeatlardaki Görünümü	Eser-yy	f	%
Özel (Gayriresmî) Yazışma Türleri	Tebrik (Kutlama), Taziye, Teşekkür, Tavsiye, Mazeret (Özür), Tazir (Azar), Tavsif (Niteleme), Talep, Davet, Teselli Mektupları, Tezkire, Telgraf, Cevap Yazıları, Aile Mektupları, Dostlar Arası Yazışmalar	İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, 19. Hazîne-i Mekâtib, 20.	3	60
İş Mektupları/Ticari Mektuplar ve Resmî Yazışmalar	İlanlar, Dilekçeler, Fatura	Fenn-i İnşâ, 19. Hazîne-i Mekâtib, 20.	2	40
Toplam			5	100

Tablo 15'e göre, münşeatlarda en fazla bahsedilen türler tebrik, taziye, teşekkür gibi özel yazışma türleri (%60) ile iş mektupları/ticari yazışmalar ve resmî yazışmalardır (%40).

İncelenen münşeatlarda (İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, Hazîne-i Mekâtib) genel olarak resmî, özel ve ticari yazışmalara ve bunların alt türlerine değinilmiştir. Yazıldıkları döneme ait resmî ve resmî olmayan yazışma türleri ve bunlarla ilgili kurallar hakkında bilgiler veren bu eserlerde, ticari yazışmalarla birlikte işlevsel metin kapsamında değerlendirilebilecek pek çok yazılı anlatım türü okuyucuya aktarılmıştır.

10. Alt Probleme (Yazma Modellerine) İlişkin Bulgular

Yazma modelleri benzeri bulgular, zihinsel tasarımın tanımı, işlevi ve kullanıldığı türlere ve yazı üretim süreçlerine (zihinsel tasarım, metinleştirme süreci ve gözden geçirme süreci-düzeltilme) yönelik olup Tablo 16'da sunulmuştur:

Tablo 16.*Münşeatlarda Yazma Modelleri Benzeri Bulgular*

Tema	Eser-yy	f	%
Zihinsel Tasarımın Tanımı, İşlevi ve Kullanıldığı Türler	Fenn-i İnşâ, 19.	1	
Toplam		1	14,28
Yazı Üretim Süreçleri-a. Zihinsel Tasarım	Mebâni'l-İnşâ, İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, 19.	3	
		2	

b. Metinleştirme Süreci	Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ, 19.	1	
c. Gözden Geçirme Süreci, Düzeltme	Mebâni'l-İnşâ, 19.		
Toplam		6	85,71
Genel Toplam		7	100

Tablo 16'ya göre, incelenen münşeatlarda yazma modelleriyle ilgili olarak çoğunlukla (%85,71) Hayes ve Flower modelinin yazı üretim süreçleri aşamasına (zihinsel tasarım, metinleştirme süreci ve gözden geçirme süreci) benzer bulgular, ikinci sırada (%14,28) ise zihinsel tasarımın tanımı, işlevi ve kullanıldığı türlerle ilgili bulgular elde edilmiştir.

Buna göre yazı üretim süreçlerinin zihinsel tasarım basamağı ile ilgili olarak münşeatlarda; başarılı bir yazılı anlatım ürünü hazırlanmasında birinci adımın, olabildiğince dikkatli ve derin bir inceleme yapılarak maksadın (anlatılmak istenen şey, amaç) derinlemesine ve bütün yönleriyle düşünülüp zihinde canlandırılması (Mebâni'l-İnşâ, İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ); metinleştirme sürecine dair, akla gelen düşüncelerin vakit kaybedilmeden beğenilecek bir şekilde yazılması (Mebâni'l-İnşâ, Fenn-i İnşâ); gözden geçirme sürecinin düzeltme aşamasına ilişkin olarak da yazma işi bittikten sonra metnin baştan sona gözden geçirilip düzeltilmesi veya daha deneyimli bir inşa yazarına düzeltilmesi (Mebâni'l-İnşâ) gerektiği belirtilmiştir.

Münşeatlarda konuyla ilgili ifade edilenler, Hayes ve Flower modelindeki ön bilgiler ve zihinsel süreçler maddesi ile yazı üretim süreçleri maddelerini hatırlatmaktadır. Flower ve Hayes'e (1981: 369) göre yazma etkinliğinin üç ana unsuru vardır. Bunlar (yazma) etkinlik çevresi, yazarın uzun süreli belleği ve yazma süreçleridir. Yazma etkinlik çevresi (yazma görevi-işi), düşüncelerin ifade edilme şeklinden metin oluşturmaya kadar olan ve yazarın dışında kalan her şeyi içerir. Yazarın uzun süreli belleği, sadece konuyla ilgili değil hedef kitle ve yazma taslaklarıyla ilgili yazarın hafızasında depoladığı bilgilerdir (ön bilgiler ve zihinsel süreçler). Yazma süreçleri (yazı üretim süreçleri) ise tasarlama, yazıya aktarma ve gözden geçirmedir. Münşeatlarda ise yazarın; anlatmak istediği konuyu, anlamla bütünleştirerek yani en iyi ifade edecek biçimde zihninde toparlaması, bu sırada konunun farklı bölümlerinin de birbiriyle uyum içinde olması, bunun için de gerekli bilgilerin daha önceden kazanılmış olması gerektiği bildirilmektedir. İki dönem bilgileri arasındaki uyuma bakılarak yazma modelleriyle ilgili ilk sinyallerin eski tarihlere dayandığı söylenebilir.

11. Alt Probleme (Yazılı Anlatımın Değerlendirilmesine) İlişkin Bulgular

Yazılı anlatımın değerlendirilmesi ile ilgili bulgular; değerlendirmenin önemi, öz değerlendirme, uzman değerlendirmesi ile biçim ve içerik değerlendirmesine yönelik olup Tablo 17'de sunulmuştur:

Tablo 17.*Münşeatlarda Yazılı Anlatımın Değerlendirilmesi*

Tema	Eser-yy	F	%
Değerlendirmenin Önemi	Münşeât-ı Azîziye, 19.	1	12,5
Öz Değerlendirme	Teressül, Gülşen-i İnşâ, 15. İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ, 19.	4	50
Uzman Değerlendirmesi	Münşeât-ı Azîziye, 19.	1	12,5
Biçim ve İçerik Olarak Değerlendirme	Münşeât-ı Azîziye, İnşâ-yı Edebî ve Fennî, 19.	2	25
Toplam		8	100

Tablo 17'ye göre, incelenen münşeatlarda yazılı anlatımın değerlendirilmesiyle ilgili olarak çoğunlukla (%50) öz değerlendirmeye; ikinci sırada (%25) biçim ve içerik değerlendirmesine; üçüncü sırada ise (%12,5) uzman değerlendirmesi ve değerlendirmenin önemine ait bulgu elde edilmiştir.

Yazılı anlatımda öz değerlendirmeye ilişkin en çok vurgulanan husus, metnin bitirildikten sonra gözden geçirilmesi, yanlışların düzeltilip eksiklerin tamamlanması (Teressül, Gülşen-i İnşâ, İnşâ-yı Edebî ve Fennî, Fenn-i İnşâ) olarak belirlenmiştir. Yine değerlendirmeyle ilgili olarak üzerinde önemle durulan bir nokta da "taslak tamamen bitirilmeden her satır başında düzeltme yapmanın, zihinde bütün olarak tasarlanmış konunun bozulmasına sebep olacağı gerekçesiyle sözün, akla geldiği şekliyle ifade edilmesi, sonra varsa kusurların düzeltilmesi gerektiğidir (Fenn-i İnşâ).

12. Alt Probleme (Günümüz Yazma Eğitiminde Kullanılmayıp Münşeatlarda Bulunan Yazma Eğitimi Unsurlarına) İlişkin Bulgular

Günümüz yazma eğitiminde bulunmayıp münşeatlarda tespit edilen unsurlarla ilgili bulgular Tablo 18'de sunulmuştur:

Tablo 18.*Münşeatlara Özgü Unsurlar*

Tema	Eser-yy	f	%
İçerik Özellikleri	Teressül, 15. Hulâsa-i İnşâ, 17. İzmir 807, Y.B. 2070, 2986, 622, 5006 Mebâni'l-İnşâ, 19.	8	61,53
Şekil Özellikleri	Teressül,	3	23,07

	Gülşen-i İnşâ, 15.		
	Hulâsa-i İnşâ, 17.		
Yabancı Dil (Arapça-Farsça) Gramer Kurallarının Etkisi	Menâhicü'l-İnşâ, 15. Mebâni'l-İnşâ, 19.	2	15,38
Toplam		13	100

Tablo 18'e göre, münşeatlara özgü olarak en fazla tespit edilen unsur, içerik özellikleridir (%61,53). İkinci sırada şekil özellikleri (%23,07), üçüncü sırada ise yabancı dil gramer kurallarının etkisidir (%15,38).

İçerik özellikleriyle ilgili olarak üzerinde durulan hususlar; yüksek rütbeli hanımlara yazılacak mektuplarda uzun uzun hitaplar ve niteleme (tarif) cümleleri, sevgi ve ilgi sözleri yazmamak gerektiği (Teressül); yerine hızlıca ulaştıracağı düşüncesiyle mektubun üzerine Şeyh Ma'rûf-ı Kerhî adının yazılması (Hulâsa-i İnşâ, 17. İzmir 807, Y.B. 2070, 2986, 622, 5006), ahengi sağlamak için; metnin ikinci bölümüne ait (bağlaçlarla ayrılmış her bir bölüm kastedilmektedir) kelimelerin, birincinin vezni ile aynı olması, kelimelerin bazılarının veya hepsinin aynı türden (örneğin mahreç yerleri aynı olan) seçilmesi (Mebâni'l-İnşâ) gerektiği şeklinde tespit edilmiştir. Şekil Özellikleri: Mektup bitirildikten sonra sağ veya sol alt köşesinden bir parça koparılması (Teressül, Gülşen-i İnşâ, Hulâsa-i İnşâ), mektup tamamlandığında üzerine toprak saçılması (Hulâsa-i İnşâ) şeklindedir. Yabancı dil (Arapça-Farsça) gramer kurallarının etkisi ise özetle Arapçanın yazarlar tarafından çok iyi öğrenilmesi gerektiği şeklindedir (Mebâni'l-İnşâ).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

14-20. yüzyıllar arasında, didaktik tarzda yazılmış münşeat türü eserlerdeki yazma eğitimi ile ilgili bilgilerin tespit edilmesi amacıyla hazırlanan çalışmada, bu eserlerde yansıtılan yazma eğitiminin bütüncül bir çerçevesi çizilerek bir anlamda, bu dönem aralığındaki kuramsal çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen eserlerde yer alan yazma kuralları, günümüz yazma eğitiminde karşılık buldukları başlıklar altında sınıflandırılmış, elde edilen bilgilerin günümüz yazma eğitimi ile büyük ölçüde benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Genelde ana dili eğitimi, özelde yazma eğitimi münşeatlarda da vurgulandığı gibi diğer bilim dallarındaki gelişimin de temelini teşkil etmektedir. Kendini yazılı ve sözlü anlamda ifade etme, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisi gelişmiş, olayları analiz ve sentez etmede başarılı bireyler yetiştirmeyi hedefleyen yazma eğitiminin temel gayesi de zaten Türkçeyi doğru, kurallarına ve özüne uygun bir şekilde öğretmektir. Böylelikle kendini ifade etmede özgüven kazanan birey, bilgiye ulaşma kadar onu doğru yerde ve doğru şekilde kullanma becerisini de kazanmış olacağından bilim, teknoloji, sanat vb. pek çok alanda ilerleme beraberinde gelecektir. Bu sonuç Temur'un (2001) ulaştığı "ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım beceri düzeyleri ile matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler ders başarısı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunduğu" sonucu ile uyum arz etmektedir.

Elde edilen bulgular dağınık olarak yer aldığından 14-20.yy aralığındaki yazma eğitiminin kuramsal çerçevesini bütün olarak çizmek zor olsa da Tanzimat sonrası yazılan inşâ kitaplarının daha kapsamlı olduğu ve yine incelenen münşeatların yazma eğitimiyle ilgili genel olarak bir fikir verdiği söylenebilir.

Yazma eğitiminin yazışma türleri üzerinden yürütüldüğü münşeatlarda bu türler, başlangıçta üst mertebeden (a'lâ) alt mertebeye (edna) veya tersi şekilde ve akrana (mertebeye farklılığı olmayanlar) gönderilen yazılar şeklinde sınıflandırılırken daha sonra bunların çeşitlendiği görülmüştür. 19. yüzyılda okullarda ders kitabı olarak okutulanlarda yazma eğitiminin; mektup, taziye, tebrik, teşekkür, davet, mazeret vb. özel yazışma; senet, mukavele, fatura vb. pek çok ticari yazışma ve resmî yazışmaların öğretilmesi esasına dayandığı tespit edilmiştir. Bu sonuç Eliaçık'ın (2022) Numûne-i İnşâ adlı eseri yazma eğitimi açısından incelediği çalışmasında ulaştığı "eserin yazma becerisi kazandırmada tür odaklı yazma yaklaşımını benimsediği" sonucuyla benzerlik göstermektedir. Yine Cemiloğlu (2009) da sanatlı dille oluşturulan edebî eserlerin, dilin yapısını ve yazılı metin kompozisyonunu kurmada gösterdikleri üst düzey başarıdan dolayı tercih edildiklerini dile getirerek yazılı anlatım türlerinin önemini vurgulamış, insanların hayatları boyunca günlük sıradan işlerinde daha çok işlevsel dili kullanmak zorunda olacaklarından, bir ayağında sanatsal metinlerin bulunduğu yazılı anlatım eğitiminin diğer ayağında da işlevsel metinlerin bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Bu noktada, yazma becerisinin gelişiminde farklı türlerden yararlanan günümüz ana dili eğitimi için son derece önemli olan bu hususun münşeatlardaki yansıması dikkat çekicidir. Yazı türü seçeneği arttıkça seçme şansı da artacak olan birey, istediği bir türde; duygu, düşünce ve dileklerini yazarak zamanla diğer türlerde yazma becerisini de geliştirecektir. Benzer şekilde yazılı anlatım çalışmalarında öğrencilere planlamanın önemini kavratmanın gerekliliğini vurgulayan Tepeli ve Ertane Baydar (2013) planlamanın ilk basamağı olarak da duygu ve düşüncelerin kaleme alınacağı anlatım türünün belirlenmesine işaret ederler. Bunun alışkanlık edinilmesiyle amaca uygun yazılar yazılacağını, daha da önemlisi yazılı anlatım çalışmalarının sıkıcı ve sıradan olmasının önüne geçileceğini, bu şekilde öğrencilerin daha çok düşünüp daha fazla hayal kurabileceklerini, düşünce dünyalarının gelişeceğini belirtirler.

İncelenen münşeatlarda sadece kuru, teorik bilgilere değil pratiğe de önem verildiği, bu bilgilerin bir anlamda uygulaması niteliğindeki temsilî veya gerçek mektup örneklerinin bulunmasından anlaşılmaktadır. Yani münşeatlarda yazma öğretimi yaklaşımının görerek, bol bol uygulayarak beceri kazandırma olduğu söylenebilir (öğrenci merkezli yaklaşım). Keza bu sonuç, Atlas'ın (2021) "Amelî ve Nazarî Talim-i Kitabet yahut Mükemmel İnşâ" adlı eseri yazma eğitimi açısından incelediği çalışmasında ulaştığı "eserin öğrenciye görelilik, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, açıklık, hayatîlik gibi öğretim ilkeleri çerçevesinde oluşturulduğu" sonucu ile de paralellik göstermektedir.

Yine eski eserlerde yazma eğitiminin bütün yönlerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu da kusursuz yazmayı ilgilendiren hiç bir konunun atlanmadığını, en ince detayların bile inşâ kitaplarında ele alındığını göstermektedir. Yine üslup konusuna geniş yer verilmesi, inşâ kaidelerine göre yazılmış bir metnin düzgün, sanatlı, kusursuz olmasının yanında alelaide, çalاکalem yazılmasına değil saygın bir üslupta olmasına da vurgu yapıldığını ve münşeatlarda yazma eğitiminin belagat dairesinde yürütüldüğünü göstermektedir. Günümüzde gelinen noktada ise Türkçe öğretiminde verilen yazma eğitiminin bu bakımdan yetersiz olduğu; öğrencilerin, genel olarak zaten zayıf olan yazma becerilerinin üslup yönünden de geliştirilmeye muhtaç olduğu görülmektedir. Bu sonuç; Ökten'in (2013) ulaştığı, "yazmanın programlaştırılıp kompozisyonun belli bir disiplin haline getirilmesine rağmen yapısalcı yaklaşımın etkisinin, üsluba verilen önemi giderek azalttığı, dolayısıyla yazma derslerinin dil ve edebiyat zevkinden uzaklaştığı" sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Bunun yanı sıra münşeatlarda, yazma eğitimi ile bireye verilmek istenen, sadece kuru bir yazılı anlatım bilgisi değil, aynı zamanda manevî bir eğitim, yani ahlâk eğitimidir. Bu da yazma eğitiminin ruhunu teşkil etmektedir. Nitekim Ahmed-i Dâî, yazma kurallarını öğretmek için kaleme aldığını belirttiği Teressül adlı eserinde bu kuralları “edeb” başlığı altında vererek aslında hedef kitlesini manevi yönden eğitmeyi, onun ruhunu şekillendirmeyi amaçlamıştır. Bu sonuç; Karahan’ın (2010) ulaştığı, “Türkçe öğretiminin, kültürel değerlerin yeni kuşaklara aktarımını sağlayarak gerçekleştirilebileceği” sonucuyla uyumludur.

Yine münşeatlarda yazma eğitiminin; tebrik kartı, tezkere, mektup vb. yazışma türleri üzerinden yürütülmesi ile bir anlamda bireyin/öğrencinin sosyal iletişim becerilerini geliştirmenin hedeflendiği söylenebilir. Günümüz yapılandırmacı yaklaşımın hedeflerinden biri olan, öğrencilerin sosyal iletişim becerilerini geliştirme amacı; münşeatlarda, yazışma türleri üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Metinselliğin bilgilendiricilik dışında bütün ölçütlerinin dağınık da olsa münşeatlarda yer alması, modern yazma eğitiminin temel ilkelerine benzer ilkelere, yazma yöntem ve tekniklerine, modellerine benzer teknik ve yaklaşımlara ve araştırma problemleri kapsamında elde edilen diğer bilgilere yer verilmesi, incelenmemiş olan eserlerde gerek yazma eğitimi gerekse diğer beceri alanlarına dair daha pek çok işlevsel bilginin bulunduğu işaret etmektedir. Ayrıca yazıldıkları dönem ve şartlar dikkate alındığında, adı konmasa da orijinal gözüken pek çok bilginin yer alması, son dönemlerde bahsedilen bazı kavramların kaynağının aslında münşeatlara kadar indiğini göstermektedir (tutarlılık, bağdaşıklık, yazma modelleri benzeri bulgular gibi). Bu da kusursuz bir yazılı anlatımın yollarını uygulamalı olarak öğretmeyi şiar edinmiş olan münşeatların, modern yazma eğitiminin temellerini inşa ederek ona kaynak teşkil ettiğini ve bu bilgilerin çoğunun güncellenip bugün de kullanılabilirliğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç Alparslan’ın (2022) çalışmasında ulaştığı "Osmanlı Dönemi'nde yazma ve kompozisyon ders kitabı olarak okutulan Amelî Kitâbet-Usûl-i Tahrir ders kitabı serisinin günümüz yazma eğitimine kaynaklık ettiği" sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Elde edilen bulgulardan hareketle, yazışma kurallarıyla ilgili bilgi vermek amacıyla yazılan bu eserlerin, genel olarak yazma eğitimi kapsamına alınabilecek ilkeleri içerdiği sonucuna varılmıştır. Yazma eğitiminin kurallarla kayıt altına alındığı ve daha çok ürün odaklı yaklaşımın benimsendiği münşeat türü örneklerden günümüze değin bu alanda önemli değişimler olmuş, türlü yaklaşım ve modeller benimsenmiş ve uygulanmıştır. Son zamanlarda revaç bulan ve yürürlükte olan süreç temelli yaklaşımın ipuçlarının, yüzyıllar öncesinde ortaya konulmuş bu eserlerde görülmesi, hemen hemen bütün ilkelerinin güncel prensiplerle uyumlu olması yönüyle bu kitapların, günümüzde gelinen noktadaki yazma eğitiminin sinyallerini veren materyaller olduğu söylenebilir.

Öneriler

a. Bu tarz çalışmalar aracılığıyla, yazma eğitimi ile ilgili yazılacak kitaplarda, her konu başlığının mümkün olduğu kadar tarihine yer verilebilir, böylelikle dil öğretimi çalışmalarının izlediği süreç gözler önüne serilebilir.

b. Türkçe eğitim programları hazırlanırken de aynı bakış açısından hareketle, bu eserler aracılığıyla varılan sonuçlar göz önünde bulundurulabilir. Yazma ve diğer beceri alanlarına dair hedef ve kazanımların belirlenmesinde, son dönemlerde ders kitabı olarak okutulmuş eserlerden yararlanılabilir.

c. Yazma eğitimi etkinliklerinde yazının türüne, amacına, konusuna, iletmek istediği mesaja göre bu üslup özellikleri (icaz, itnab, müsavat vs.) kullanılabilir. Örneğin duruma uygun atasözü veya deyim kullanma (icaz, sözü özlü söyleme), bir atasözünü veya deyimi açıklama (itnab) şeklinde bu üslup özelliklerinden yararlanılabilir.

d. Yazma becerisini geliştirmede, basitten karmaşığa doğru olma ilkesi çerçevesinde, bireylere teşekkür, taziye, özür, tebrik vb. yazıları türlerinde yazma çalışmaları yaptırılabilir.

e. Türkçe öğretiminde/yazma eğitiminde faydalanılmak üzere, özellikle ders kitabı olarak okutulan inşâ ve münşeat kitapları, günümüz Türkçesine aktarılmalı ve daha detaylı bir şekilde incelenmelidir.

f. Yazma eğitimi ilgilendirse de münşeatlar konuşma, okuma gibi diğer beceri alanlarıyla ilgili olarak da incelenebilir.

g. Münşeatlarla ilgili olarak hazırlanan bu çalışmanın benzeri tahrir ve kitabet kitapları üzerinde de yapılabilir.

h. Yine münşeatlarla ilgili olarak hazırlanan bu çalışmanın benzeri, kıraat kitapları için de hazırlanabilir. Kıraat kitapları okuma eğitimi açısından incelenebilir.

i. Keza daha ileri düzeyde bilimsel çalışmalara dayanak teşkil edeceği düşüncesinden hareketle eski eser incelemelerinin önem arz ettiği söylenebilir. Bu manada sadece ana dili/yazma eğitimi kapsamında yapılan bu tarz çalışmalar farklı bilim alanlarında da yapılmalıdır.

j. Münşeatlarda sadece yazma eğitimi ile ilgili akademik bilgi verilmemiş, bununla birlikte kültür ve değer aktarımı da gerçekleştirilmiştir. Bu bakımdan bugünkü yazma eğitimi kaynakları, kültür ve değer aktarımı yönüyle incelenip münşeatlarla karşılaştırılabilir.

k. Yine münşeatlar da değer eğitimi açısından incelenebilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Kaynakça/References

- Açık, F. (2010). Türkçe Öğretmeni Yetiştirme Programında Mevcut Alan Derslerinin Kültürel Boyutu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 15-26.
- Ahmed Râmî (1308). *İnşâ-yı Edebî ve Fennî*. İstanbul: İstapan Matbaası.
- Ahmed Râsim (1901). *İlâveli Hazîne-i Mekâtib Yâhud Mükemmel Münşeât*. İstanbul: Feridiyye Matbaası.
- Alan, Y. (1994). *Lisan ve İnsan*. İstanbul: T.Ö.V. Yayınları.
- Alparslan, S. (2022). *Osmanlı ilköğretim okullarındaki kitâbet ve tahrir kitaplarının yazma eğitimi açısından incelenmesi (Amelî Kitâbet-Usûl-i Tahrir örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arıcı, A. F. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Hataları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 209-220.
- Arıcı, A. F. ve Ungan, S. (2008). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Çalışmalarının Bazı Yönlerden Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 317-327.
- Atlas, F. G. (2021). *Faik Reşad'ın Talim-i Kitâbet adlı ders kitabının yazma eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bilgegil, M. K. (2015). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Cemiloğlu, M. (2009). Dil Bilimi Açısından Türkçe Yazılı Anlatım ve Anlatım Teknikleri Öğretimi. İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.
- Coşkun, E. (2013a). Yazma eğitiminde aşamalı gelişim. M. Özbay (Ed.), *Yazma Eğitimi* içinde ss. 49-87. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Coşkun, E. (2013b). Türkçe öğretiminde metin bilgisi. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Ed.), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi* içinde ss. 231-283. Pegem Akademi Yayınları.
- Çelebi, M. D. (2006). Türkiye'de Anadili Eğitimi ve Yabancı Dil Öğretimi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (21), 285-307.
- De Beaugrande, R. A. & Dressler, W. A. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. Longman Group Company.
- Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (2005). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (2019). Dilbilim ve Metin Bilgisi ile İlgili Temel Kavramlar. H. Karatay (Ed.), *Dil Eğitiminin Temel Kavramları* içinde ss. 151-185. Ankara: Asos Yayınları.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eliaçık, N. (2022). *Ahmed Âsım'ın "Numûne-i İnşâ" adlı eserinde yazma becerisinin öğretimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Fidan, T. ve Öztürk, İ. (2015). Perspectives and Expectations of Union Member and Nonunion Member Teachers on Teacher Unions. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 191-220.
- Flower, L. & Hayes, J. R. (1981). A Cognitive Process Theory of Writing. *College Composition and Communication*, 32, 365-387.
- Göçer, A. (2010a). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinin Süreç Yaklaşımı ve Metinsellik Ölçütleri Ekseninde Değerlendirilmesi (Niğde üniversitesi örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 271-290.
- Göçer, A. (2010b, Ocak). Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 178-195.
- Göçer, A. (2019). *Yazma Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gökay, O. Ş. (2008, Temmuz). Tanzimat Dönemine Değın Mektup. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Mektup Özel Sayısı*, 30(274), 17-87.
- Gültekin, H. (2007). *Türk edebiyatında inşâ-tarihî gelişim-kuram-sözlük ve metin*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, V. D. (2013). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2016). *Anlatma Teknikleri 2 Uygulamalı Yazma Eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Haksever, H. İ. (1995). *Eski Türk edebiyatında münşeâtlar ve Nergisî'nin Münşeâtı*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haksever, H. İ. (2011). Ahmed-i Dâ'î'nin Teressül'ü. *Turkish Studies*, 6(1), 1265-1273.
- İlm-i İnşâ* (tarih yok). Sül. Küt. Y. B. No: 5006.
- İlm-i İnşâ* (tarih yok). Sül. Küt. Y. B. No: 2986.
- İlm-i İnşâ* (tarih yok). Sül. Küt. Y. B. No: 622.
- İnşâ Risâlesi* (tarih yok). Sül. Küt. Y. B. No: 4009.
- İnşâ-i Mergûb* (tarih yok). Sül. Küt. Y. B. No: 503.
- İnşâ-i Mergûb* (tarih yok). Sül. Küt. İzmir No: 807.
- İnşâ'ül-Mergûb* (tarih yok). Sül. Küt. Y. B. No: 2070.
- İşeri, K. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Metinsellik Özellikleri. H. Ülper (Ed.), *Türkçe Ders Kitabı Çözümlenmeleri* içinde ss. 91-113. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (2010). *Türkçe öğretiminde eski Türk edebiyatı eserlerinden faydalanma yolları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Kitap.
- Karatay, H. (2010). Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma Düzeyi ile Tutarlı Metin Yazma Arasındaki İlişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 373-385.
- Kavâ'id-i İnşâ ve Münşeât* (tarih yok). Sül. Küt. Halet Efendi No: 815.
- Kırca, E. (2016, Aralık). Münşeât MecmuâlarınınTarihî Gelişimi ve Râmî Mehmed Paşa'nın "Hulâsa-i İnşâ" İsimli Eseri. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 2(3), 84-100.

- Kıymaz, M. S. (2019). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı -2- Öğrenme Alanları, Kazanımlar, Diğer Derslerle İlişkisi. A. Akçay ve M. N. Kardaş (Ed.), *Türkçe Dersi Öğretim Programları* içinde ss. 167-182. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- MEB. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2019). *Nitel Veri Analizi (3. Baskı)*. (Ed.: Sadegül Akbaba Altun, Ali Ersoy, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Nuri Efendi (1886). *Münşeât-ı Azîziye*. İstanbul: Cemal Efendi Matbaası.
- O'Leary, Z. (2004). *The Essential Guide To Doing Research*. London: SAGE Publications Inc.
- Oral, G. (2003). *Yine Yazı Yazıyoruz*. Ankara: Pegem Akademi.
- Osmanzâde Tâib (tarih yok). *Münşeât-ı Osman-zâde Taib*. Sül. Küt. Serez No: 2771.
- Ökten, C. (2013). Yazma Dersinin Serüveni: İnşâdan Kompozisyona. *Türkiyat Mecmuası*, (23), 91-108.
- Özdemir, B. (2014). *Analitik yazma ve değerlendirme modelinin Türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerilerine ve yazma tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özden, M. Y. ve Durdu, L. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- R. Fâik (1312). *Fenn-i İnşâ*. İstanbul: Karabet Matbaası.
- Süleyman Bey (1288). *Mebâni'l-İnşâ (Cild-i Evvel)*. İstanbul: Mekteb-i Fünûn-ı Harbiyye-i Hazret-i Şâhâne.
- Şanal, M. (2017). Eğitimin Tarihi Temelleri. M. Onur ve M. Şanal (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde ss. 117-151. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şeyh Mahmud bin Edhem (1491). *Gülşen-i İnşâ*. Sül. Küt. Kadı-zâde Mehmed Efendi No: 421.
- Şimşek, H. (2009). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Yöntem Sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 33-51.
- Temizkan, M. (2003). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarının Dil Gelişimi Bakımından İncelenmesi. *TÜBAR*, 13, 219-232.
- Tepeli, Y. ve Ertane Baydar, A. S. (2013). Yazılı Anlatım Becerisi Kazandırma Çalışmalarında Anlatım Türlerinin Önemi. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), 50, 319-326
- Unan, F. (2014). *Yahyâ bin Mehmed el-Kâtib Menâhicü'l-İnşâ*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, S. (2008). *Üniversiteler İçin Türkçe-1 Yazılı Anlatım*. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörük, Y. (1999). *Güzel Konuşma/Yazma*. İstanbul: Serhat Yayınları.
- Yüzbaşıoğlu, M. (1984). *Örneklerle Yazılı ve Sözlü Anlatım Bilgileri*. İstanbul: Serhat Kitap Yayın Dağıtım.

İletişim/Correspondence

Dr. Emine ÖZLEK,
emineozlek44@gmail.com

Prof. Dr. Hasan KAVRUK,
hasan.kavruk@ inonu.edu.tr